Poštnina plačana v gotovini. **Današnja številka stane Din. 1·50.**

Štev. 22. V Ljubljani, v nedeljo, dne 1. junija 1924. Leto III.

Izhaja vsak četrtek popoldne. V slučaju praznika dan poprej. Posamezna številka stane Din. 1·—. Uredništvo: Ljubljana, Kopitarjeva ul. 6/III.
CENA: za en mesec Din. 4·—, za četrt leta Din. 12·—, za pol leta Din. 24·—

Inserati, reklamacije in naročnina na upravo „Jugoslovanska tiskarna", Kolportažni oddelek, vhod s Poljanskega nasipa 2. Rokopisi se ne vračajo. Nefrankirana pisma se ne sprejemajo. ::: ::: Inserati se zaračunajo po dogovoru.

1894 Pogled nazaj — pogled naprej. 1924

Trideset let! Doba, v kateri se človeštvo obnavlja, doba, v kateri izginjajo rodovi s površja zemlje ter stopajo drugi na njihovo mesto. Rodovi gredo, rod pa ostaje, se razvija in raste.

Tak je tudi naš krščanskosocialni pokret. Tudi on menjava svoje lice. Najbližje njegove naloge in cilji se od dobe do dobe izpreminjajo, gibanje samo pa vstaja, se razvija in raste. Bistvo njegovo in končni cilj njegov je vedno eden in isti.

To pa je zakon življenja, da iz malega raste veliko. Tudi krščanskosocialno gibanje je vzrastlo iz malenkostnih začetkov, višek njegov pa je še daleč. Toda moč tega gibanja je v tem, da **raste.**

* * *

Dežela naša je majhna in revna, zato je reven tudi naš rod. Malo nas je in še za te ni prostora, da bi mogli imeti vsak svoj dom, na katerem bi živeli svoje lastno življenje. Zato so morali sinovi in hčere naše krvi v tujino na Nemško, v Ameriko, Egipt itd. služit si grenki kruh.

Malo nas je in še ti bi ostali siromaki, tudi če bi vse svoje bogastvo pravično porazdelili med seboj. Zato nimamo ne Stinnesov, ne Fordov, pač pa armado delavoljnih rok, ki ne dobijo na domačih tleh dela in zaslužka. Naš rod je rod siromakov, ki v potu svojega obraza svoj kruh. Ni treba nas biti tega strah, **saj izpolnjujemo v tem najvišjo zapoved. Zavedajmo pa se, da je naša usoda biti delovno ljudstvo.**

Naš narodni kapital so bister razum in delavne roke. In čim več nas bo, tem bolj bomo morali ta svoj kapital vsi od prvega do zadnjega smotreno uporabiti in izkoristiti. Čim več nas bo, tem manj bomo mogli preživljati trotov, ki mislijo, da smejo živeti od svojega imetja, kar pomeni v resnici od tujega dela. **Zato smo in moramo biti prijatelji in zagovorniki malega človeka, zakaj on predstavlja ter bo bolj in bolj predstavljal večino slovenskega ljudstva. To je razlog, da smo in moralo biti socialisti, zakaj tabor slovenskega ljudstva bo prej ali slej socialistični tabor.**

Naš rod je **veren.** On spoštuje svetinje svojih očetov. Naš rod **mora** biti veren, zakaj drugače njegovo trpljenje polno življenje ne bi imelo ne cilja ne smisla. Z brezverstvom se lahko tolažijo samo trotje v njegovi družbi.

Zato je naš **krščanskosocialni** pokret, pokret **cele tiste večne vernih naših ljudi, ki živijo pretežno od svojega osebnega, duševnega ali telesnega dela.** Naloga njegova je, da strne v svojih vrstah vse te stanove in sloje ter jih vodi po pošteni in ravni poti k njihovemu cilju. Če se to ne zgodi, bo naše ljudstvo zaman iskalo v materialistični zmoti in zablodi svoj socialni ideal. Njega ne bo našlo, **pač pa bo izgubilo tisto, najdražje — vero v Boga med seboj, ki mu edino daje v najtežjih preizkušnjah moč življenja. — Zato smo in moramo biti k r š č a n s k i socialisti.**

Dr. A. Gosar.

Delu pravico!

Eden najžalostnejših in najbolj nevarnih pojavov moderne dobe je nedvomno velikanski prepad, ki zija med posedujočimi na eni strani in med neposedujočimi, takozvanimi proletarci, na drugi strani. Kljub vsemu napredku današnjih dni je videti, da se v tem oziru vračamo v dobo poganstva pred dvatisoč leti.

Kje tiči temu vzrok? Po mojem mnenju je vzrok usodepolna ločitev med delom in posestjo. Mnogo jih je dandanes v človeški družbi, ki hočejo posedovati in celo preveč, toda brez dela. Zopet mnogo jih je pa tudi, ki hočejo delati, toda delo naj bi ne donašalo pravice do posesti, kajti vsako posest taje. Eno kakor drugo načelo je zmotno in napačno. Napačno je načelo, ki dandanes vlada v človeški družbi, katerem je možno na podlagi današnjega kapitalističnega družabnega reda brez dela pridobiti si ali ohraniti veliko bogastvo. Ravno to je namreč vzrok in vir prepada, ki zija med bogatini in proletarci, tu je vzrok, zakaj se bogastvo kopiči in mora dosledno kopičiti v rokah nekaternikov. Ravno to načelo današnjega družabnega reda je vzrok, da si drugi, kljub svojemu napornemu delu morejo pridobiti komaj najpotrebnejše za življenje in večkrat še tega ne. Posest je namreč v prvi vrsti sad dela. Delo je, ki ustvarja kulturne dobrine in s tem lastnino in posest. In ker delo ustvarja posest, posest pa naredi človeka neodvisnega, zato tudi zabičuje sv. Pavel Tesaloničanom vstrajno delo: da ne bodo nikogar potrebovali (1, Tes. 4, 12) to se pravi, naj ne bodo od nikogar materijelno odvisni. S tem je apostol priznal pravo posesti. Saj to se razume samo po sebi. S spoštovanjem dela samoposebi nastane spoštovanje do posesti.

To pa zopet drugi taje. Ker obsojajo krivični kapitalistični družabni red, absojajo tudi vsako posest. Šele po odpravi posesti bo nastopila takoimenovana zlata doba. Prenehale bodo tedaj goljufije in podjetništvo. Tatov ne bo, ker ne bo kaj ukrasti. Ravnotako ne umorov, ker ne bo nikogar, ki bi se s tem mogel obogatiti. Nastal bo tedaj raj na zemlji.

Radi priznavamo, da je premnogim hudodelstvom kriv sodobni kapitalistični družabni red. Toda temu ni kriva posest sama, ampak preveliko hlepenje po bogastvu, zlasti po bogastvu, ki je pridobljeno brez dela na tuje stroške. Mi se družimo in se hočemo držati zlate srede, kajti stari pregovor: „Srednja pot, najboljša pot", velja tudi tukaj. Mi ne obsojamo vsevprek posesti, kajti pridobitev posesti je nagib, ki ga človek nujno potrebuje, da dela. Ravno z gotovo posestjo postane človek neodvisen, svoboden, po čemur vsakdo naravno hrepeni. Toda kot pogoj stavimo pri tem: Človek naj si pridobi posest le z delom. Kar pa podeduješ po Krekovem pravilnem mnenju ni tvoja neomejeni last, marveč s tem zakladom, ki so si ga priborili tvoji očetje z delom, razpolagaš samo kot upravitelj, da ga nezmanjšanega ohraniš potomcem. Le delo je, ki proizvaja dobrine in s tem posest, zato imej tudi edino delo pravico do njih. Delo bodi dolžnost vsakega, ki je zmožen delati. Kdor ne dela, naj tudi ne je, in naj nima pravice do posesti. Kdor dela, pa imej pravico do posesti, do neodvisnosti v pametnih mejah in do svobode. In te pravice hočemo delu priboriti!

Dr. P. A. T.

Iz naše zgodovine.

France Kremžar:

Nekaj slik.

Ne bi rad pisal spominov, ker pravijo, da postaja star, kdor se ukvarja s spomini. Pa vendar bi v duhu rad preletel vrsto dogodkov iz zgodovine krščanskega delavskega gibanja, ker današnji dan zaključuje 30-letni razvoj krščansko socialne delavske organizacije. Spomini niso za vsakdanji boj, so pa kakor šopek cvetja na svečani dan za klobukom fanta, ki hoče naprej. Krščansko socialno gibanje hoče naprej, z mlado in živo energijo. En šopek spominov za klobuk, ker danes je svečan dan naših mladih vrst!

Stari »Katoliški dom« na Turjaškem trgu! Koliko tihega, požrtvovalnega dela je videl v svoji sredi pred 24 leti, odkar sem prvič odbiskal govorniško šolo, ki jo je Krek imel z delavci. In za njim mali in temni prostori v Šelenburgovi ulici. Slov. kršč. socialna zveza je dolgo časa imela tam svoj sedež in okrog nje naša delavske organizacije. Ta mlada SKSZ s svojim sv. Mihaelom, ki ga je tako skrbno čuval in s ponosom nosil naš Jakopič, je bila središče vse krščanske delavske organizacije. Saj so v resnici le delavci in delavke delali v njej in za njo. Spominjam se predilniškega delavca Kosa, ki je tako kot najvestnejši bibliotekar kake dvorne knjižnice, skrbel za knjižnico SKSZ, jo vodil vneto in res požrtvovalno. Da ne omenim Jožeta Gostinčarja in Miheta Moškerca! Ta čas je ni bilo na razpolago inteligence za taka dela. Delavci so kulturno misijo opravljali večjidel sami pod vodstvom pešice mož, kakor so bili Krek, Janežič, Žitnik.

Zidal se je hotel »Union«. Kako ponosno je dr. Krek govoril z delavci: »Fantje, dvorano bomo dobili in svoje prostore!« In tam, kjer danes dobra kuhinja skrbi za želodčne potrebe abstinentov ter neabstinentov, je bilo novo ognjišče SKSZ. V dvoranici shodi, tedenska predavanja, čitalnica, sestanki; tam, kjer danes kuharica s kuhalnico meša po loncih, kjer danes vre in se cvre, tam je vrelo življenje delavskih obiskovalcev, knjižnice, polne in bogate. Stolni vikar Smolnikar pa je delavcem stal na strani in pomagal.

Tam poleg nekje pa je rajna in blaga gospa Marija Manfredova kot predsednica ženskega odseka SKZS zbirala svoje tovarišice-delavke ter delavska dekleta. Tam so se dekleta v večernih urah v posebnih tečajih učila šivanja, pletenja in mnogih koristnih reči.

In delavski konzum tam na Kongresnem trgu! Njegova temna klet, kjer je bila prodajalna, magacin in zbirališče — vse obenem, koliko lepih večerov je naše delavstvo imelo tam. Vsako nedeljo zvečer so se zbirali tam člani z družinami, igrali so tombolo, včasih se je malo pelo, vedno pa mnogo govorilo in debatiralo. Zopet prvi Gostinčar, Moškerc, Jakopič in drugi. Vsake nedelje zvečer so se sešli delavci in čakali, da pride med nje tudi dr. Krek. Včasih je prišel s shoda ves truden in spehan kar s kolodvora. In neke nedelje zvečer se spomnim, ko je prišel, žalosten in potrt. Ravno so mu pokopali ljubljeno mater. Delavci so mu stiskali roke, vse je bilo žalostno ž njim. On pa je vstal in dejal nekako takole: »Delavci! Zahvaljujem se za Vaše sočutje. Mati je bila tista, ki sem ji hranil polovico sebe. Moje matere ni več. Od danes naprej sem ves Vaš!« Tega trenutka ne bom pozabil nikdar! To je bil dr. Krek.

To je bilo življenje. Delavske vrste so rastle in se množile. Danes manjka prostorov. Je li pa resnica, da samo ugodni prostori dajejo razmah gibanju? Ne! Tudi požrtvovalnosti je treba. In te so imeli naši možje in žene takrat!

Njihovo tiho in požrtvovalno delo pa ni bila luč, postavljena pod mernik, ampak je svetila daleč po domovini.

Z največjim ognjem se je takoj oklenil našega krščansko socialnega gibanja delavec naše drage Goriške. Še pred Krekom je katoliški preporod započel tam dr. Mahnič. Ta preporod je rodil dr. Kreka in goriškega dr. Jožefa Pavlica. Ta dva sta bila delavska apostola. Drobna knjižica »Socialno vprašanje«, ki jo je spisal rajni dr. Jožef Pavlica, je bila ena prvih del te stroke med nami, poleg Krekovih »Črnih bukev«. Krekov »Socializem« je takrat šele nastajal. Praktična organizacija in delovanje pa se je na Goriškem započelo v zvezi s kranjskim. Rajni kaplan Zakrajšek, ki je kot vikar umrl v Kostanjevici na Krasu, je v dušnem pastirstvu in v organizaciji storil tako ogromno delo, da se sledovi tega dela poznajo še danes. Zakrajška je pobrala jetika, bolezen delavskih stanov.

Nastala je pod njegovim delovanjem prva kršč. soc. delavska organizacija v Mirnu. Dotlej nestalni in preživahni element mirenske čevljarske vasi se je dal podjarmiti prostovoljno obvezam in dolžnostim kršč. soc. društva. S strokovno, politično, izobraževalno in gospodarsko organizacijo je Miren dosegel, da je danes ena prvih kulturnih vasi naše Goriške.

Že gotovo 17 let je od tega, odkar smo nekega jutra položili v grob enega najbolj vnetih predsednikov naše mirenske organizacije: strojarskega delavca Jožeta Cotiča. Tudi njega je pobrala jetika. Toda mlajši fantje: brata Špacapana, Mravlje, Vukt so delali naprej. Čisto sami so z lastnim umom izdajali in pisali »Delavskega tovariša« v Gorici. Res, vojna in njeno razpoloženje ter sledeča okupacija — vse to je povzročilo marsikako vrzel, marsikako izgubo, a misel je rasla in živi. Danes se cela Goriška zbira v taboru krščanskega socializma. Že pred vojno je JSZ štela na Goriškem svoje podružnice, še živeči dr. Andrej Pavlica je osnoval zvezo kat. delavk, zvezo kolonov (kmečkega proletarijata). Bilo je mnogo delovanja, mnogo uspehov, še več razočaranja, a vedno dovolj optimizma in nade v zmago naše misli. In tako je ostalo do danes.

Dr. Jožef Pavlica in dr. Krek se v marsičem nista zlagala. Dr. Krek je delal praktično in gradeč na sedanjih razmerah, dr. Pavlica je povdarjal teoretično ostrejše navskrižja med naukom Cerkve in modernim gospodarstvom. Morda to res ni bilo za praktično življenje pravega pomena. Toda gotovo je, da je tudi dr. Krek soglašal, da našemu socialno gospodarskemu programu mora biti eden temeljnih kamenov nauk cerkve: »Obresti so tečaj, okrog katerega se suče vse socialno vprašanje«. »Obresti so oderuštvo!« To je povdarjal dr. Kettele, dr. Pavlica, taisto dr. Krek. Šlo je le za to, bodi li to načelo praktično in teoretično edino merodajno za naše delovanje ali ne? Dr. Krek je gotovo mislil, da je to nemogoče, ker gospodarskega reda ni mogoče čez noč prevrniti: Čakati, kedaj se teorija spremeni v prakso, bo predolgo.

Tu vendar velja ta stavek enako kakor včeraj tudi danes. V tem stavku je zapopaden pojm kapitalizma, v tem stavku pa je tudi zapopadeno, kako odločno in resno je ravno krščansko socialno gibanje tedaj pojmovalo svoj boj proti kapitalizmu.

Vse, kar se je v teku desetletij pri nas v zadružništvu, gospodarstvu in drugod ustvarilo, ima namen, pobijati mamonizem, da pridemo bližje svojemu končnemu idealu. Organizacije so sredstva. Končni cilj je drugje. In nesporazumljenja med nami nastajajo dostikrat le radi tega, ker se včasih sredstvo zamenja s ciljem.

Končni cilj pred očmi, praktično delo v organizacijah, veliko ljubezni v srcih in naša bo — bodočnost — tako so delali naši prvi pijonirji pred 30 leti, tako naj delamo tudi mi, pa z Božjo pomočjo naše delo ne bo zaman!

Dr. Josip Puntar.

Katoliški akademiki in sloven. kršč. soc. delavstvo.

Ker slavi svojo 30-letnico slovensko kršč. soc. delavstvo istočasno, ko se spominja najstarejše sloven. kat. akad. društvo »Danica« svoje tridesetletnice, je umestno, da se spomnimo stikov, ki jih je imelo naše dijaštvo ves čas, odkar je nastopila pod Krekovim vplivom kršč. soc. struja slovenskega dijaštva.

Leto 1897 je prineslo dunajski »Danici« lepo število idealnih in navdušenih abiturijentov, kojih socialna orijentiranost v Krekovem pravcu je prinesla v konservativne tovariše obilo svežega duha. Nastala je notranja kriza, ki pa je društvo le poživila in dala odločilen pravec razvoja vsemu katoliško narodnemu gibanju med slovenskim dijaštvom. »Glasnik«, glasilo slovenskega kršč. soc. delavstva je dobilo nekaj časa celo urednika iz vrst mladih akademikov v »Danici«. Čim so se pozneje vrste katol. nar. dijaštva okrepile med srednješolci in med akademiki, nastopilo je ne le intenzivno nego tudi ekstenzivno delo med slovenskim delavstvom. Lahko rečemo, da je uprav ozek stik s kršč. soc. delavstvom v Ljubljani pod vodstvom prvega našega socialnega delavca, dr. Kreka, zanesel nad vse slovensko dijaštvo zmisel za **demokracijo**, zmisel za delovne sloje slovenskega ljudstva. »Demokracija« je bila tiste dni pri nas med dijaštvom kakor tudi v javnosti le redko umevana beseda, kaj šele praktično dejanje. »Frakarija« je prevladovala, a vedno bolj zgubljala ravno pod pritiskom slov. katol. narodnega dijaštva in Krekove socialne politike leto za letom vedno več tal, dokler ni tudi »napredno« dijaštvo rodilo iz sebe »nar. radikalno« ter »socialistično« smer.

Stik z ljudstvom, stik z delavstvom in kmetom gojiti in negovati pri vsaki priliki, to je bilo osnovno vodilo v vzgoji katoliških akademikov. Kdor hoče podrobnosti o tem, poglej v spominski knjigi »Danice« in »Zarje«. Med »nižjimi sloji« se je gibalo delo katoliških dijakov med počitnicami in med letom v tujih mestih. Mislim, da ga ni starejšega delavskega društva kršč. soc. smeri, ki bi ne imelo zapisanega tega ali onega »Daničarja« ali »Zarjana«, kot govornika ali predavatelja! Dunajsko »Danico« je ustanovila za »nižje« vrste Slovencev na Dunaju posebno Slov. kat. izobr. društvo »Stražo« in v nji skušala buditi med člani in vsemi prijatelji društva kršč. soc. in narodno zavest. Kdor bo kdaj pisal zgodovino »Straže« ta bo moral pribiti odlično dejstvo, da je edinole sloven. kat. narodno dijaštvo znalo organizirati slovenske delavke, služkinje in vse druge »male« ljudi v eno lepo slovensko prijetno družino. Spomin na prijetne Stražine večere gotovo še živi med vsemi, ki so danes v domovini pri boljšem kruhu. »Straža« je imela svoj otroški »vrtec« za otroke slovenskih staršev, delavcev in obrtnikov. Enako kot na Dunaju je bilo delo slov. kat. akad. društva **»Zarje« v Gradcu**, kjer so bili naši akademiki od početka v stalnem stiku z delavskim društvom »Domovino«, pozneje pa, ko so prevladali liberalni vplivi v Domovini vodili vse ogromno delo, v novo ustanovljenem slov. kat. izobr. društvu »Kresu« in ustanovili zavod sv. Marte.

Dr. Brecelj, Evg. Jarc, dr. Malnerič, dr. Rožič, dr. Ogrizek, dr. Hodžar in drugi so znane osebe med štajerskimi delavci in služkinjami ter obrtniki, ki so se svoje dni kot vajenci in pomočniki pripravljali v Gradcu za svoje stanovsko opravilo.

Igre in govori, predavanja, skupni izleti in tečaji, pouk otrok, boj za slovensko službo božjo, zavod sv. Marte za brezposelne služkinje, delo nad delavstvom v Donawitzu, Kapfenbergu itd. so priče o vsestranski neumorni delavnosti »Zarjanov« v Gradcu. Če katero društvo, zasluži gotovo »Zarja« pohvalo za v resnici žrtev polno, a prav gotovo za vse člane ponosito in blagodejno delo. O takega idealizma za »narodno obrambno delo«, kot ga je razvijala »Zarja« v Gradcu sredi slovenskega delavstva, takega prijateljskega občevanja med »Zarjani« in člani »Kresa«, ne boste kmalu doživeli vi mlajši, kot smo ga mi starejši! Kadarkoli se na cesti in poti križem Slovenije slučajno srečata »Zarjan« starešina in bivši »Kresjan« ali »Kresjanka«, vselej je pozdrav prav presrčen, razgovor o slovenski graški koloniji in delu v nji za oba nad vse prijeten — **danes!** Če na kaj, se z veseljem in velikim zadoščenjem spominjam l. 1912 in 1913, ko smo mi »mladini« s pomočniki in vajenci študirali ob zemljevidu Evrope dogodke na Balkanu in risali meje bodoči »Jugoslaviji...«

Gručan in Pukšič in drugi — vi veste, kako veleizdajalsko je bilo **to študiranje zemljevida** v zagrizenem nemško nacionalnem Gradcu tik pred — svetovno vojno! Pa smo doživeli prav to, kaj so vsi »naši fantje rekli, da je prelepo, da bi moglo kdaj res biti...

In če ni še vse, kar smo tedaj »študentje« pogruntali, pa prinese gotovo čas nam starcem in našim sinom ali vnukom od Celovca in Gorice pa vse tja do valov Črnega morja: naš cilj in naše hrepenenje, naš najvišji nacionalni ideal **Veliko Jugoslavijo, državo socialne pravičnosti in blagostanja vseh delovnih in pridnih rok!**

Kdo jo bo ustvaril? **Delovne roke in zveza s šolanim umom in pošteno voljo z božjo pomočjo!**

V to smer vsi **delavci**, vsi **umniki** po Krekovih stopinjah.

Delo in študij morata biti brata, da bo sreča vseh Slovencev, Hrvatov, Srbov in Bolgarov v **družini** drugih narodov trdna in blagoslovljena.

»Naprej, na delo krščansko!«

Štefanov:

Spomini.

V začetku svojega delovanja med. kršč. socialnim delavstvom je dr. Krek največ delal na to, da prepriča delavstvo, kako velikega pomena je zanj košček zemlje, na katerem si zamore ob priložnosti postaviti svoj dom. O vsem tem je veliko pisal v knjigah in časopisih in silno mnogo tudi govoril. Iz teh njegovih govorov podajam po spominu nekaj misli.

Glavni pogoj pravega blagostanja v občini ozir. v državi je družina. Iz družine izhaja sreča ali pa gorje za vse. Temelj človeške družbe je spodkopan in uničen, kjer so odvzete družini njene življenjske zmožnosti. K družini spada nujno lastni dom. Za zdrav družinski razvoj in napredek je nujno potreben lastni dom. Če si pa ogledamo delavska stanovanja, vidimo, da obstoje povečini iz ene sobe, ki služi za vse. V primeri z drugimi stanovi so delavska stanovanja najdražja, kar se tiče zaslužka njegovega lastnika. Noben drug stan ne da eno tretjino svojega zaslužka za stanovanje, kakor jo da delavec trpin. Telesne in nravne posledice bednih delavskih »lukenj« so nepregledne. Oče-delavec si ne upa domov, ker ga to tare huje nego dnevno delo; zato zaide v slabo druščino, oštarijo, kjer gre družinski kruh po gobe. Kakšna vzgoja je v takšni družini? Oče in mati čez dan na delu, otroci na ulici, oče zvečer proč od svojih, mati pa v solzah in v skrbeh za bori kruh. In sadovi vsega tega? Vsak dan jih vidimo. Če pa bi imel delavec-oče lastni dom z malim vrtičkom, bi ga rodbinska vez tesno vezala nanj; veselje bi ga vleklo po končanem delu v veseli krog svojih domačih. Dr. Krek si je pa cilj svojega velikega delovanja postavil, da vzbudi v delavskih vrstah smisel za samostojno preskrbo lastnih domov. V to svrho je ustanovil **»Slovensko delavsko stavbeno društvo«** od ustanovitve katerega je že poteklo četrt stoletja in katerega se danes vsi živeči s hvaležnostjo spominjajo. Namen naslednjih vrstic je podati skromno sliko iz prve njegove življenjske dobe.

* * *

Dr. Krek je dobival iz Nemčije razna poročila od različnih tamošnjih delavskih stavbnih zadrug, kako delujejo in kolikšne koristi prinašajo delavskemu ljudstvu. To ga je tudi napotilo, da si je oskrbel razne načrte za primerne, cenene in udobne delav. domove. Po večkratnih medsebojnih posvetih smo se odločili, da tudi mi poskusimo svojo srečo. Dr. Krek je sestavil s sodelovanjem svojih ožjih prijateljev pravila. Pri započetem delu nam je delalo najhujše težave vprašanje poroštva. Odločili smo se za neomejeno poroštvo, kar ni bilo takrat za nas ravno mučno, ker premožen izmed nas ni bil nihče in zato tudi ni mogel bogvekaj izgubiti. Meseca aprila in maja l. 1891 je stopila zadruga v življenje. Takoj je pristopilo čez 50 članov, ki so se pozneje pomnožili na 200. Delež 5 gold. so plačevali največ s tedenskim prispevkom 25 krajcarjev. Tudi skupno vsoto so na ta način skupaj spravljali. Še danes so nekateri živi, ki so s tedenskimi prispevki vplačali in postali lastniki svojega doma. Ko je bila zadruga vpisana v trgovski register in je stopila v javno življenje, smo poizkusili svojo srečo s prošnjami za kredit pri raznih osebah in denarnih zavodih. Po navadi pa ni bilo nič. Toda mi nismo odnehali od započetega dela, zaupali smo v samopomoč, upali v Boga in v našo zaščitnico D. Marijo. Med tem smo zvedeli, da bi nam prodal neki kmetič v **Štepanji**

vasi večji kos sveta. Neko nedeljo popoldan smo šli k njemu, nato pa k pokojnemu Povšetu, kjer smo sklenili kupčijo. Dogovorili smo se s kmetičem, da pričnemo z delom takoj, ko požanje žito. Plačali pa še nismo takrat. Vzeli smo hipotekarno posojilo in v jeseni so že stale na tem prostoru prve hišice in tudi mož je bil pošteno plačan. Pri prvi kupčiji so bili navzoči: Krek, Gostinčar, Jean in moja malenkost ter še nekaj drugih članov, ki so si pozneje izbrali tu svoje selišče. Pokojnega geometra Zaffa smo si izbrali, da nam je izvršil parcelacijo; on nam je tudi pri vsem nadaljnem rad pomagal in bil naš odkrit prijatelj. Skice za prve hiše sem izdelal sam; načrte pa je oskrbel še živeči Fran Avšič, zidarski mojster, ki je delo prevzel in tudi v redu dovršil tako da so se člani že v začetku novembra vselili. Opeko in kamen smo dobili na račun od tvrdke Knez-Zupančič; ob novem letu pa smo tudi že plačali. Ena hiša je stala 18—20 sto kron. Tako je bilo prvo leto postavljenih 9 hišic pokritih z vknjiženim dolgom.

Pritisk članov je vedno bolj rastel. Vsled tega se je sklenilo, da se kupi **v Vodmatu** še večji kos sveta, da bo prostora za 20—30 hiš. In res se nam je posrečilo dobiti veliko njivo, kateri smo po sredi napravili cesto, ob obeh straneh ceste pa hiše. To je današnja društvena ulica. Delali smo vse v lastni režiji, vse smo sami kupili, vsa dela smo sami vodili; kot mojster pa je bil podpisan pokojni Jakob Hočevar iz Hrušice, ki se je pod načrti, ki smo jih predložili občini, podpisal še v bohoričici. Na čelu občine je stal tedaj pokojni Miha Marenčič, ki nam je šel vselej zelo na roko. Načrte sem tudi tu izdeloval jaz kot samouk; vsi so bili brez ugovora odobreni. Največja skrb za nas je bila sobota, ko je bilo treba plačati delavce, zidarje, tesarje in mizarje. Vseh skupaj je bilo po navadi okroglo 80, zaslužek je bil takrat 90 kr. do 1 gold. 40 kr. na dan tako, da je bilo treba vzeti v roke že nekaj stotakov. Ali odkod, to nam je vedno belilo glave. Tudi za te stavbe smo dobili materijal na račun, ki smo ga ob novem letu poravnali. Simon Treo nam je dal opeko, Knez kamen, Stupica železje in cement itd. Les smo vzeli največ od kmetov iz Polhovega gradca in tudi iz Selške doline so nam pripeljali deske za pode v sobah. Kjer smo dobili cenejše in boljše, tam smo kupili. Če je bila v blagajni kača, da se jo nisem upal odpreti, sem šel k sosedu pokojnemu Debeljaku ali pa k pokojni kolovratarjevi vdovi in sem dobil zmeraj, kolikor sem rabil za nujno izplačilo in to brez vsakih ceremonij, prič in pisanja, veljala je zgolj beseda. Razume se pa, da z dovoljenjem odbora. Predsednik, pokojni dr. Janežič in tovariši so sklenili: poišči! in hvala Bogu zmirom se je našlo.

Tudi **na Viču** so zahtevali člani svoje hiše. Veliko jih je bilo iz tobačne tovarne in tudi drugih je bilo mnogo, ki so zahtevali. Zato je odbor storil sklep, da se kupi ondi Bobenčkov travnik, kjer je bilo prostora za 40 hiš. Tudi tu smo pričeli graditi. Za materjal smo zopet skrbeli sami, zidarska dela pa je prevzel Stanovnik in delo je šlo hitro od rok. Danes je to **lep kos Rožne doline.**

V **Vodmatu** se je pozidala še ena ulica s 16 hišami, v **Zeleni jami** 2 hiši, v **Trnovem** 2 hiši, v **Dravljah** 2 hiši, v **Kokrici** pri Kranju ena, **pod Rakovnkom** ena in tudi rakovniški gradič smo popravili za prvo silo, da so zamogli v njem prebivati ravno takrat došli salezijanci. Tudi **v Šiški** smo postavili 4 lepe domove. Prosili smo tudi, da bi smeli postaviti male in cenene hiše v mestu v Koleziji, ali »za vse dobro vneti« župan Hribar nam je odbil prošnjo. Krščanski sociji so se mu zdeli bolj nevarni kot rdečkarji socialni demokrati.

V petih letih je bilo tako postavljenih **127 delavskih domov.** To je bilo velikansko delo, ki se je izvršilo brez lastnega kapitala. Niti misliti si ni mogoče težkih skrbi in velike odgovornosti, ki je zadela može, ki so vodili to — lahko trdim — našo največjo akcijo. Največ pa je slonelo na dr. Kreku. Brez njega bi tega nikdar ne napravili.

Kar se tiče članstva, moramo omeniti, da smo sprejemali tudi zmerne socialne demokrate in jim ustregli, kakor smo mogli, da so prišli do lastnega doma.

Hipotekarna posojila smo jemali najprej pri mestni hranilnici, ki nam je spočetka rada postregla; obresti so bile 4¾. Tudi Ljudska posojilnica nam je zmiraj stala ob strani in nam postregla s precejšnjim sreditom. Gospodje na magistratu pa so začeli uvidevati, da bomo, če bomo kaj dolgo tako delali, kmalu obkolili vso Ljubljano, kar bi jim moglo škodovati. Zato so izdali ukaz, da nam mestna hranilnica ne sme več dati posojila, obenem pa so se nam povišale obresti za prejšnji kredit. S tem pa je bilo v veliki meri ustavljeno naše nadaljne delovanje. Prosili in obračali smo se na vse strani, na deželo, na državo in privatne zavode. Po dr. Krekovi zaslugi smo dobili enkrat od države 1500 gld., drugi pa nas niso hoteli poznati. V posebni deputaciji, v kateri je bil tudi ranjki Povše, smo se obrnili za kredit do predsednika avstroogrske banke, Bilinskega, ki se je kazal zelo naklonjenega, toda ker nismo imeli dovolj premoženja, imeti bi ga morali pol milijona, imeli pa smo ga le nekaj čez 3-sto tisoč, nam je odrekel vsak kredit. Na ta način so nam bile zvezane naše sile, ustaviti je bilo treba vsako delo.

* * *

Il koncu še eno vprašanje: ali danes v tej strašni draginji, ko ni mogoče dobiti kapitala na posodo proti primernim obrestim, res ni mogoče priti do lastnega doma delavski družini? Moje mnenje je, da je tudi danes to mogoče. Toda o tem morda ob drugi priložnosti kaj več.

Pozabljeno poglavje iz slovensko-hrvaške prošlosti.

V duhovniškem almanahu, katerega izdaja pod imenom »Hrvatska duša« g. Ivanko Vlašićak, je napisal eden najuglednejših hrvaških duhovnikov zelo važno poglavje iz hrvaške vojne zgodovine. Brez tega poglavja nikakor ne moremo razumeti v pravi jasnosti onega pokreta, ki je prišel do krepkejšega izraza najprej v majski deklaraciji l. 1917., potem v memorandumu, ki je bil odposlan konferenci v Brešt-Litovski in končno v osnovanju narodnih svetov in v polomu Avstrije. Zanimivo in važno pa ni to poglavje zgolj za Hrvate, marveč tudi za nas Slovence.

Gre za delovanje one hrv. skupine, katera je bila pozneje znana pod imenom »skupina okrog Novin *)« ali »skupina okrog Narodne Politike«. Ta skupina je v početku vojne zašla v precejšnjo dezorganizacijo, toda kmalu se je začela znova zbirati in misliti na hrvaško bodočnost. Kar kdo želi, to tudi lahko veruje. Čeprav je bila Avstrija v začetku l. 1915. zelo močna, se je vendar računalo ž njenim razpadom. Gotovi organizirani hrvaški katoliki so sklenili, da pošljejo Sv. očetu in kardinalu Gaspariju spomenico, v kateri se navajajo želje Hrvatov: ako ostane Avstrija, naj se hrvaške in slovenske pokrajine združijo s sedežem v Zagrebu tako, da bodo z Avstrijo in Ogrsko samo v personalni uniji; ako pa Avstrija propade (in to so sestavljavci spomenice želeli), naj si hrvaški in slovenski narod sporazumno z velikimi državami izbereta vladarja.

*) »Novine« so bile politični dnevnik, ki so ga l. 1914 začeli izdajati v Zagrebu prvi voditelji katol. političnega pokreta na Hrvaškem. Prvi dve leti je »Novine« urejeval pokojni dr. P. Rogulja; ko pa je on moral v vojsko, je prevzel uredništvo dr. J. Šimrak, sedanji gl. tajnik Hrv. ljudske stranke.

O spomenici sami pripoveduje pisatelj v »Hrvatski duši« naslednje:

»Po skromnem kapucinskem obedu sem izročil Mahniću načrt spomenice namenjene Sv. očetu. Ko sem pozneje razpredel razgovor z o. Miloševićem, mi je on izjavil, da je takoj zaslutil, zakaj gre. Hkrati mi je povedal, da je že bil v avdienci pri Benediktu XV., kateremu je sam lastnoročno izročil spomenico o hrvaških razmerah. Popolnoma se je strinjal z mano, da bi bila potrebna nova spomenica vseh Hrvatov-katolikov, katero pa bi morali podpisati hrvaški škofje in odlični lajiki. Zedinili smo se, da sestavi Mahnić s pomočjo naju dveh spomenico, pozneje pa se skliče sestanek imenitnejših odličnjakov. In pričeli smo zbirati gradivo in vabiti udeležence. Nekateri so se pomišljali, toda nama se je mudilo, ker se je slišalo, da bo tudi Italija začela vojno. Končno smo se sešli. Zopet na Reki, zopet pri kapucinih. Mahnić, Milošević, msgr. don Frano Bulić, dr. Laginja, dr. Dulibić, dr. Rogulja, dr. Krek, dr. Korošec — da ne navajam ostalih. Posetili smo ga njegovi najboljši prijatelji. Bil je bled kot pesek, toda potrpežljiv kot svetnik. Žrtev avstrijskega militarizma.

Na sestanku je Mahnić čital svoj načrt spomenice. Razpravljalo se je zelo živahno. Mnogo je sodeloval dr. Laginja, ki je priporočal skrajno opreznost. Končno je bilo vse složno dogovorjeno. Milan Pavelić je bil določen, da gre okrog vseh dostojanstvenikov po Hrvaški in Sloveniji in da zbere njih podpise. Pokojnemu Kreku je ob tej priliki tudi brzojavil, toda Krek ga je opozoril, naj bo oprezen, ker je vedel, da je Hrvaška in Slovenija polna avstrijskih špijonov. Zoper podpis pa ni imel ničesar. Poslednji je podpisal Mahnić sam. Mahnićevo spomenico je odnesel k papežu o. Milošević in o. Miroslav Škrivanić. O. Milošević je nosil spomenico v svojem kovčegu, toda tako, da jo ni mogel niti najpretkanejši detektiv zaslutiti, nitj najti, čeprav bi premetal ves kovčeg. Papež Benedikt XV. je zelo prijazno sprejel o. Miloševića in njegovega tovariša. Obljubil je, da se bo zavzel za Hrvaško, ako ga pripuste na mirovno konferenco. Ob tej priliki je sporočil papež o. Miloševiću, da je Rusija s tem, da je pristala na londonski pakt, izdala Hrvaško. O. Milošević je opozoril tudi dr. Trumbića na to izdajo. Trumbić je nekajkrat posetil ruskega poslanika, toda ta je vse odločno zanikal.

Ko so se naši zaupniki vrnili iz Rima, se nas je zopet nekoliko sešlo na Reki. Poročala sta nam o vsem. Povedala sta nam, da je nujna potreba, da gre tudi kateri od duhovnikov v inozemstvo, da dela za Hrvaško. To jima je naročil tudi dr. Trumbić. Ponudil sem se, da grem. Šel bom v Einsiedeln v kakšen samostan in tam začel s pisanjem. Vedeli smo tudi to, da sestavlja naš don Frane Bulić spomenico, katera se bo v nekoliko jezikih izročila mirovni konferenci. Zedinili smo se, da naj gre don Frano tudi osebno na konferenco. Potrebno je bilo živahno delovanje in to zlasti v imenu katoliških Hrvatov.

O. Joso Milošević je takoj obljubil večjo vsoto. Odločili smo se, da potrkamo na vrata naših dostojanstvenikov. In razšli smo se. Pričel sem se pripravljati na pot. Odšel sem do okrajnega glavarja, da dobim potni list. Glavar, vitez zajčjega srca, pogleda debelo in prične naštevati težkoče.

— Toda jaz moram zaradi zdravljenja — sem ga prekinil.

— No, potem pa morate prinesti potrdilo dveh izvedencev in sicer reških.

Čez nekaj dni odidem na Reko, kjer se podam naravnost k zdravniku. Reklo se mi je, da ga ni doma. Odšel sem h kapucinom. Tam pa so mi povedali, da je Italija napovedala Avstriji vojno in da sploh ni mogoče več čez mejo«.

Magajna Bogomir.

Rdeče zvezde.

Mesto ob morju, mesto tisočerih zlatih src, mesto brezdelnih in gladujočih ljudi. Eden za drugim korakajo vali morja do sivih pomolov in si tamkaj zaigrajo razpršeni v tisočeri grivi svojo smrtno pesem. Na teh pomolih sede ogoreli pol nagi pristaniški delavci in čakajo dela.

Ni ga.

Na teh pomolih postaja sestradana deca in prosi kruha.

Ne dajo ji ga.

Brezuspešno je čakala dvanajstletna Eva in prosila, prosila. Njene trudne oči so v polublaznem siju prosile, prosile celo dopoldne.

Nič!

Za njo pa so žarele hiše, velike in razbeljene od solnca in pošiljale dušeče ozračje po kamenitem tlaku, da se je Eva v polomotici napotila domov. Ob kanalu »Sveti Anton Čudodelnik«. Njega cerkev žari in odseva v kanalu. Pretrda so srca mnogih v mestu in niti čudež jih ne bi izpreobrnil.

V središču palače velike in izzivajoče. V njih se jih mnogo redi do popolnosti, za katero trkajo celo po smrti, kot mi je rekel prijatelj, s svojimi nosovi v pokrove krst, ko se poslednjikrat peljejo v pozlačenih vozovih po svojem običajnem asfaltnem šetališču proti pokopališču.

Umikala se je Eva kočijam in pribežala v staro mesto, v mesto s preozkimi, z jetičnimi bacili napolnjenimi ulicami, ki jih križajo mesto telefonskih žic vrvi s sušečim se perilom. V kraj cunjarjev, pobiralcev papirja, starinarjev in gladnih otrok.

V temni ulici štirinadstropna hiša z odpadlim ometom; v njej mračna veža: nad vežo stopnjice, katerim je izginil leseni pod, da se je mokra ilovica pokazala na površje, na vrhu nad njimi soba z vlažnimi stenami in s kupom slame v kotu. V tej sobi se širi še mrtvaški duh. Pred štirimi dnevi so prodali zadnje uborno pohištvo, da so mogli pokopati Evi umrlega očeta.

Stopila je v to sobo. Lahnomodrobarvane oči, v katerih spe s silo pridržane solze, pod očmi dva lisasta obroča, ki jih je narisala jetika, ki je glodala to mojo sestradano bitje že tedne in tedne. Krasen, bled obrazek, ki so ga obdajali veliki rjavi razkuštrani lasje, že leta nenegovani od materinih rok. Padali so ji lasje na usušena prsa in dalje po modrem solncu že v premnogih krajih obledelem krilu. Naslonila se je na okno in zrla na mesto.

Slike so romale mimo nje. Doba prve pomladi! Mamica! Tisto obličje polno lepote! Tiste ustnice, ki so jo poljubljale v jutru in v večeru. Roke trde in razpokane od dela, ki so jo pa božale s stokrat večjo ljubeznijo kot jo kažejo fino negovane roke salonskih mater, ki imajo otroke — igračke. In oči, trudne oči, so bile do enajstih oprte v šivanko. Oči, ki so jo gledale s tiho skrbjo, oči, ki so jih pred letom pokopali v zemljo. Oče! Na kolenih se mu je vozila kot otrok. Po mestu jo je vodil. Gledala sta izložbe in zapazila je, da ima žalostni obraz, ker ji ni mogel kupiti igrač. V kinogledišče jo je peljal enkrat. Nekaj čudno lepega je videla takrat, nekaj, kar se ji je pokazalo samo enkrat v nejasnih oblikah v sanjah. Gore, ne take kot one sive in kamenite nad mestom, ampak poraščene z drevjem, lepši in bolj zelenim, kot one v parku. Dolina s cvetjem in s srebrno vodo, ki se je vila pod njim. S solnčnimi z zelenjem obdanimi hišami. Otroci na vrtu, ki so igrali kolo.

»Atek, atek, kaj je to?«

»Glej, to je dežela. Tam sem bival jaz nekoč.« Tudi učiteljica Lija jim je mnogo pravila o deželi. Kako si je želela, da bi šla enkrat, samo enkrat tja. Skoro boječe in s spoštovanjem je gledala na gosposke otroke, ki so ji pravili, da gredo za vsake počitnice s starši v kraj, ki je živel pri nji samo v sanjah.

Eva je pritisnila glavo na zid. Oči so se ji zaleskétale v modrem, bolnem polblaznem siju. Začutila je, da je gladna, da jo trga v prsih in da jo kliče, kliče nekaj iz daljave.

Skozi sosedno okno je zapelo neznano dekle.

che mi ha scolpito cuore«.
»O quel' sogno d' ore,
»O tisti zlati sen,
ki mi je ranil srce«.

Ta glas je bil nežen. Glas proletarskega dekleta, ki med mrakom sanja o pomladi. Evi so se stisnile zenice v mali točki. Na ustih se ji je pokazal nasmeh čuden in skoraj divji. Nagnila se je. Kašelj ji je privrel iz ust. Čutila je, kot da se ji nekaj trga v prsih. Nekaj kapljic krvi se ji je pocedilo na tla. Vrgla se je na pod, zagrebla se z nohti levice v milo jelševino, z desnico pa udarjala po tleh. Vse telesce se ji je treslo. Joka pa ni bilo iz njenih ust.

— — — — — — — — — —

Tako jo je našla učiteljica Lija, ko ji je prinesla jedil. Zbrala je nekaj dobrih src, ki so peljale Evico na deželo k družini, ki jo je vzela zastonj čez počitnice na svoj dom.

Kolo, kolo kolovrat,
Vsak bi plesal kolo rad.
Kolo naj vodi Evica,
ki najlepše peti zna!«

Otroci so drčali krog lipe z rožami v laseh, veseli, vriskajoči v jutranjem solncu, ki je poljubljalo dolino. Eva je vodila pevaje. Lici sta ji prvič v življenju dobili nekoliko rdečice.

»K meni naj gre Eva v par!«
»Stoj, zdaj naj gre k meni!«

Organizacija in politika.

Šček Vergilij.

Pripravimo se, da bomo gradili!

Nekdaj mogočna stavba kapitalističnega družabnega reda je vsa trhla. Tej družbi, v kateri je gospodovalo nekaj odstotkov premožnih nad milijonskimi množicami, v katerem so bile zemeljske dobrine krivično razdeljene in v katerem je kapital zasužnjeval delo, bo sledila druga družba.

V novem socialnem redu bodo delavske in kmečke organizacije prevzele vodstvo, delo bo vladalo nad kapitalom, posvetne dobrine se bodo bolj pravično delile.

Kapitalistični socialni sistem je privedel do absurdnosti. Napenja sicer vse sile, da bi se vzdržali in zato se krčevito bori proti tistim, ki so ga zapisali smrti, toda to so le njegovi zadnji sunki pred popolnim polomom kapitalistične družbe.

Komunistični stranki je usojeno, da podere to trhlo stavbo. Potem bo treba zidati.

Tedaj bo komunizem odrekel. Sam bo spoznal, da ni kos veliki nalogi, ker se socialni red ne da graditi na materialistični podlagi.

Nobeden socialni red se trajno ne more vzdržati brez pravih etičnih vrednot; te pa koreninijo vsa v verskih načelih.

In krščanstvo bo tista sila, ki jo bodo klicali na pomoč.

Takrat pride krščanski socializem do besede.

Jožef Gostinčar.

Delavstvu pravico!

Slovensko kršč. soc. delavstvo praznuje tridesetletnico svojega obstoja. Z velikanskim navdušenjem je bila pred toliko leti pozdravljena misel delavske organizacije na kršč. temeljih. Bil je pa zato tudi skrajni čas. Socialna demokracija sicer ni imela mnogo pristašev, toda počeli so hoditi v Slovenijo tuji agenti in domači propagatorji, ki so prišli iz tujine, ter počeli širiti Marksove ideje, poleg tega pa posebno protikrščanske nauke, katerim je ploskala tedanja kapitalistično navdahnjena buržuazija. Delavstvo je bilo tedaj popolnoma zapuščeno, brezpravno in zasužnjeno. Naravno, da je delavstvo v tem položaju pozdravilo ustanovitev svoje organizacije.

Seveda je bilo nekoliko drugače med nasprotniki delavskega gibanja. »Špispurgar« ni mogel razumeti, kako da si upa delavstvo misliti na društveno življenje in zboljšanje gmotnega položaja. Vse politične stranke so mislile, da se ustanavlja nova »delavska stranka«. Eni so začeli zabavljati, ker je bilo delavsko društvo »katoliško«, drugi so se zopet trudili dopovedati, kako potreben je tisti red, v katerem eden ukazuje drugi pa lepo potrpé in ubogajo. Enim je bila krščanska misel neumnost, drugi pa so jo smatrali za bič, držati delavstvo v pokorščini svojih »dobrih« gospodarjev.

Ne prvi in ne drugi niso imeli prav!

Delavec je ravno tako božje bitje, kakor njegov delodajalec. Oba imata v družbi ista prava do življenja. Oba se v gospodarstvu izpopolnujeta in nobeden nima pravice izrabljati drugega v svoje obogatenje. Kdor dela drugače, ni pravičen in še manj kristjan. Seveda se to načelo od strani »delodajalcev« skoro nikjer ne upošteva. Zato je zaklical naš pokojni velikan dr. Krek: »Delavcem hočemo pravice, ne milosti!«

Da, da! Milost napram delavstvu hoče še danes igrati veliko vlogo. Povsod tam, kjer se delavstvu priznava za njegovo delo najmanj pravice in pravičnosti, nastopa ošabna milost onih, ki jedo kruh delavskih žuljev in bogate ob siromaštvu onih, kojim dele »milost«.

Preslaba plača za zvesto in težko delo, psovanje za male prestopke, odpust od dela v malo slabših časih ni nobena milost, kakor ni delavčeva milost napram delodajalcu to, da dela.

Tridesetletna borba kršč. socialnega delavstva je šla za tem, da si delavstvo pribori pravico. Zato je stopilo tudi na edino pravo in krščansko načelo: da je delo dolžnost vsakega zdravega človeka. To načelo je učil že sv. apostol Pavel: Kdor ne dela, naj tudi ne je.

V tridesetih letih borbe si je slov. kršč. soc. delavstvo priborilo vidnih uspehov. Nasprotniki so umolknili, oglašajo se le še z zavijanji resnice, da s tem zamažejo trenutno oči svojim pristašem. Tovarnarji in drugi delodajalci upoštevajo kršč. soc. organizacijo kot resno in tako, ki se ne ustavi pred nobenimi vrati, da ne bi zahtevala delavstvu pravice.

V tridesetih letih postane človek zrel mož. Tako naj tudi kršč. soc. delavska organizacija presoja po zreli pameti svoje bodoče delo, ki obsega načelo: Delavstvo ne potrebuje milosti, temveč pravice!

F. Gabrovšek.

Naša stranka in krščansko delavstvo.

Malo je dogodkov, ki bi v njivo našega javnega življenja tako globoko zastavili plug kot je začetek in prva leta društva, katerega tridesetletnico ustanovitve praznujemo te dni. Koliko panog našega javnega dela je, ki ne bi bile v bližjem ali daljšem stiku s tem društvom, koliko socialnih delavcev, ki ne bi dobili prvega ognja iz krogov takratnih gorečih apostolov? Zdelo se bo nemara neskromno, če primerjam vpliv tega društva z nastopom Mahničevim v »Rimskem Katoliku« in vendar je podobnost. Ta je vzbudil s svojim odločnim nastopom katoliško zavest k odporu proti liberalizmu in jo vodil do I. kat. shoda, onega mladostni nastop je zarisal socialni program in pripeljal do njegove formulacije na II. kat. shodu. Malo je vodilnih idej v naši javnosti, ki ne bi bile vsaj v povojih začrtane že v tisti dobi. Če tedaj zapišem par besed o važnosti delavskega gibanja za našo politično stranko, naj bodo samo potrebno ponavljanje.

Končni cilj delovanja politične stranke mora biti blagostanje celega naroda. Narod pa je živ organizem, ki se razvija, raste, napreduje, čuti nove potrebe, stopa pred nova vprašanja. Zato nastajajo tudi za stranko, ki mu hoče biti vodnica v boljšo bodočnost vedno nove naloge. Naravno je, da morajo ljudski voditelji porajajoče se ideje studirati in jih skušati, v kolikor so prave, udejstviti. Med tistimi, ki nove misli hitro osvoje in jih hočejo dovesti do zmage pa je predvsem industrijsko delavstvo. To živi skupno življenje, občuti istovrstno trpljenje, zato njegove vrste nova ideja hitreje objame kot recimo konservativnega kmetskega človeka. Samoobsebi je torej umljivo, da socialno usmerjena stranka v veliki meri računa z delavstvom, četudi pri nas to ni tako številno kot je kmetski stan. Če se zaje v delavske vrste pogubna smernica, je treba takoj boja proti njej, če je plodonosna, jo je treba gojiti, da se razvije in koristi celoti.

Že s tem je podan pomen delavskega vprašanja za stranko, ki hoče napredek naroda, naša pa se še posebej zavestno imenuje ljudska. S tem naglaša, da bo narod le takrat srečen, ako bo blagostanje — kolikor je to v danih razmerah mogoče — splošno in ne morda samo v nekaterih plasteh naroda. Država je družba, ki bo le takrat zdrava, če bodo posamezni deli tega organizma močni, če bodo krepki vsi stanovi. Ako trpi en stan, se to končno maščuje nad vsemi. Radi tega ljudska stranka povdarja, da morajo vsi stanovi priti do polne veljave in da ne sme biti nihče zapostavljen, ker je vsako delo, če je vestno izvršeno, delo za vse. Še več! Ker je ljudska, je nujno, da obrača posebno pozornost najbednejšim. V interesu družbe, kakor jo mi pojmujemo je pomagati do polnih pravic zlasti tistim, ki jih tlači nesamostojnost in negotovost obstanka.

Naše pojmovanje človeškega sožitja in naše javno delo sloni na temeljih krščanstva. Iz tega izvira v sedanjem času posebna naloga. Socializem, je zrasel v prvi vrsti na tleh protestantovske Nemčije in pod vplivom racionalizma ter judovstva, je zanesel v delavske vrste sovraštvo proti veri in Cerkvi. Pod vplivom liberalizma tudi v katoliških deželah nekateri niso razumevali boja zatiranih proti zatiralcem in protiversko razpoloženje je postalo tradicija delavskih mas. Materialistično naziranje pa ne osrečuje ne posameznika ne celote, res ljudska stranka torej ne sme prezreti — brez ozira na klevete, da je »klerikalna« — vere, ki edina more s svojim nadnaravnimi sredstvi privzgojiti one socialne čednosti, brez katerih je človeška družba nemogoča. Ni odveč krepko podčrtati, da je danes socialnega mišljenja premalo prav radi tega, ker manjka opore v življenju po veri. Ne pozabimo, da je danes tako malo tiste zavesti, da je vsakdo od najvišjega do najnižjega odgovoren za svoje delo, spomnimo se, koliko se jih delu odtrguje in ga smatra samo kot težko breme, ki noče z ramen, a ne kot socialno dolžnost! Kako bi morali neprestano povdarjati spoštovanje do dela pri delodajalcu in — delavcu! Ne varajmo se, da marsikaj nedostaja v veliki meri ljubezni, osnovne socialne čednosti, da večkrat krivične sodbe, sumničenja, nezaupanje — same socialne napake — stoje kot barikade pred našim delom! Ali naj rečemo še besedo o pomanjkanju smisla za skupnost, o premali požrtvovalnosti za koristi celote? Na III. kat. shodu je dr. Krek povdarjal, da je socialno delo dolžnost nasproti družbi, s katero ji odplačujemo svoj dolg. Takrat je tudi govoril znane besede: »Tisti, kdor bi nastopil kot organizator, kdor bi nastopil kot kak voditelj socialne stranke ali soc. gibanja in kdor bi pri tem pozabil, da je on samo prvi delavec v vrsti tistih, ki gredo z njim skupaj k skupnemu cilju, kdor bi pozabil, da je on samo skromen hlapec vzvišenega namena, tak ni za nič za socialno delo«. Rešitve socialnega vprašanja ni brez notranje človekove moči, brez socialnih kreposti ni trajnega ozdravljenja bolne človeške družbe. Tega pa materialistični svetovni nazor ne da. Zato stranka, ki vidi važnost delavskega vprašanja, na ta moment ne more pozabiti. Na gori imenovanem shodu je isti Krek govoril tudi v tem oziru pomembne besede: »Danes lahko rečemo, da se bije nekak boj med cerkvijo in fabriškimi dimniki. Kadarkoli pogledam dimnik v industrijskem kraju, se mi zdi, da tistim ljudem, ki v tem dimu žive, ta dim pomenja izgubljene nade, pokopano srečo, tisti divji žvižg pa obupen vzdih njihovih src: »Trpi in umri«, pravi dim, križ na naših cerkvah pa pravi: »Delajte, molite, živite«.

Moderni kapitalizem je sin gospodarskega liberalizma in potomec reformacije, ki je vsaj delno prelomila s krščanstvom. Zato se krščanska in ljudska stranka z njim ne bo nikdar sporazumela. Vemo sicer, da se njegove moči ne da z enim udarcem podreti, zakaj pod seboj bi pokopal tudi nešteto kulturnih pridobitev in množico tistih, ki bi ga spodkopali, toda vedeti moramo tudi, da ta gospodarski red ni kak malik, ki bi ga ne smeli rušiti. Mi hočemo potom evolucije do temeljite izpremembe. V tem razvoju bo imelo delavstvo svojo veliko besedo in stranka, ki je ljudska, ne dvomi niti trenutek, da je njeno mesto na strani zatiranih in da ne sme tu poznati — če hoče dobro celemu narodu — nobenih napačnih ozirov. Njena naloga je organizirati delavske množice in jih voditi, da pridejo čimprej do svojega cilja, njena dolžnost je tudi varovati delavstvo, da ne zaide v tem razvoju v roke demagogov, ki morejo mnogo obetati, ki znajo razdirati, ki jim pa ni končni cilj ljudski blagor, ampak osebna korist.

Ob spominih, ki jih bodo stari borci v naših vrstah te dni vzbujali bi hotel izreči le željo: Naj zaplopola njih ogenj požrtvovalnosti in nesebičnosti v enaki meri tudi v mladih socialnih delavcih. V stranki, ki ji bodo opora, bodo tudi sami našli podporo.

»Medme in med sestrico Silvo bo šla,« je zaklical Rube. »Pri naju stanuje. Z nam naj se igra!« In Rube kodrolasec je prijel z eno roko sestrico, z drugo njo in šlo je v krogu naprej.

Rube, vedno se smejoči fantek, vesel in nagajiv. Vsakega, ki mu je hotel prevzeti Evico, je bil pripravljen nabiti. Silva, z živim pogledom, z rujavima kitama, z ravnim noskom, pod katerim so se smejala rožna usteca, na katere je pritiskala rdeči predpasnik, kadar so se ji smejala le preveč. Kako so drčale njune bose noge po zeleni travi. Nato so se spustili čez trate, gaje in loke v dir tja do konca doline. Šli so po belem produ ob zeleni reki. Plesali so z brenčečimi čmrli, s plahutajočimi metulji in s pojočimi ptiči. Takrat so dehtele rože, resje, brinje; šuštelo je drevje in pelo v solncu ozračje.

Dospeli so do toluma in zavriskalo je mlado življenje. Petje, krik! V vodi in v solncu so se kopali. Nad njimi so se bele meglice vozile med žarki po zraku.

Poldne! Zaplavali so do njih zvoki dvanajsterih dolinskih cerkva. Dvanajst otrok je v belih srajčkah pokleknilo na prod. Dvanajst molitvic se je dvignilo v nebo.

Evi se je vrnilo zdravje. Živela je med rdečimi zvezdicami sama lepa sestrica med njimi.

Angleška kultura

je precej dolga. Zmeril jo je neki profesor. V londonskem muzeju imajo vse angleške knjige. Profesor si je dal časa in izmeril, da znaša dolžina vseh polic, ki so s knjigami natlačene, okrog 70 kilometrov!

Ruski zrakoplovi.

Ruska vlada je prejela te dni v tujini naročenih devet zrakoplovov za vojsko. Pri krstu so med drugimi dali zrakoplovom tudi ta-le imena: Delavska diktatura, Gotova zmaga, Proletarec.

Občinske volitve na Ježici.

Naša delavska zveza pod vodstvom tov. Janka Dolničar in Franca Dobovšek prav krepko napreduje. Zlasti zadnje mesece se je število članstva zelo pomnožilo, tako, da je danes najmočnejša in najbolj disciplinirana delavska organizacija v naši občini. Socialiste in komuniste zapuščajo vsi pametni delavci. Saj ni čuda! V občinskem odboru imajo precejšnje zastopstvo, a so pod popolno kuratelo nekega kričavega samostojneža, ki je sedaj prejadral k Žerjavu. Za danes naj svet izve, kako so komunisti in socialisti pri nas sestavljali kandidatno listo za volitve v občinski odbor. Z velikim trudom in tudi z zvijačo so spravili skupaj 50 imen od ljudi, ki so za vse drugo prej sposobni, kakor pa za vodstvo občine. Pametne in razumne može, kakor g. Belcjana in druge so zapostavili, zato, da so spravili na listo vojnega bogataša, gostilničarja in trgovca Jančeta Ramovža, ki ni bil še nikoli delavski prijatelj. Ta človek je bil že vse: klerikalec, liberalec, lani hud Šušteršičev agitator, letos pa je kakor piše »Narodni dnevnik« — komunist. Naročen ni niti na en delavski list, ampak na same kapitalistične. Poleg Jančeta so naši »zagovorniki« delavstva dali na listo tudi samostojneža Peršina. Samostojneži se lahko smejejo, ker jim bodo komunisti in socialisti volili odbornike. Naj povemo, kako sodijo samostojneži sami naše komuniste. V nedeljo je eden izmed njihovih vodij na javnem kraju rekel, da bi naši komunisti za par »štefanov« radi volili samega dr. Žerjava. Drug samostojnež je pa pripovedoval, kako so pri vodstvu samostojne stranke v Ljubljani veseli, ker bodo na Ježici komunisti in socialisti volili samostojneža v odbor. Ni čuda, da pri takih razmerah vsi pametni delavci zapuščajo socialiste in komuniste in vstopajo v našo delavsko zvezo. Tudi pri občinskih volitvah 15. junija bomo vsi volili SLS, ki bo imela **prvo** skrinjico. Le na listi SLS kandidirajo možje iz delavskih in kmetskih vrst, ki imajo smisel za občinsko gospodarstvo, ki so pošteno vodili občinsko gospodarstvo in ki so vredni našega zaupanja. Na nasprotnih listah boste pa našli celo take, ki so za frakelj šnopsa vsakomur naprodaj. Gotovo takih ljudi ne bo nihče volil. SLS je postavila listo na zborovanju, ki se ga je udeležilo nad 250 volilcev in je imel vsak prosto besedo. Nasprotniki so pa podpise lovili po cestah, oštarijah in celo — od žensk. Pri tem so lagali, da nabirajo podpise za ljudsko stranko. O vsem tem bomo še obširno poročali. Pisali bomo še, kako je Janče lovil glasove, kako se je ponujal drugim strankam, kako Peršin zmerja delavce. Tudi o Žerjavovcih bomo še poročali. Za danes povemo le, da nas delavcev ne boste več varali, čeprav si zmišljujete nova lepa imena. Le lista SLS je res prava kmetsko delavska zveza, zato jo bomo tudi vsi volili.

Delavec z Ježice.

Prosveta in vzgoja.

I. Dolenec.

Povest o divji babi in drugo.

»Fantje, ki znate kako snov leposlovno obdelati,« je pripovedoval Krek malo pred svetovno vojno manjši družbici na verandi svoje vile, »jaz vam podam hvaležen, še neizrabljen predmet za literarno delo. Visoko v pogorju J. je stala samostna koča sredi gozda, daleč ločena od drugih bivališč. V poletni vročini me je zanesla nekoč pot mimo nje. Bil sem hudo žejen. V bližini bajte zagledam lastnico hiše in se razveselim: gotovo imajo v hiši kaj vode! Toda ko me ženska zagleda, beži kakor divja pred menoj v hišo. Nisem se dal na ta način pripraviti ob vodo in sem šel za babo v hišo: »Samo malo vode mi dajte, saj Vam nikdo ničesar noče!« Ženska je bila tako preplašena, da mi je s tresočo se roko pokazala škaf z vodo. Izginil sem iz bajte kar mogoče hitro, da bi rešil žensko nepotrebnega razburjanja.

Njen mož je živel v hiralnici v S. Imela sta tudi hčer, o kateri se pa ni nič dobrega slišalo. Rekli so o njej, da je lena in nerabna za vsako delo in vsako družbo.

Pred kratkim sem pa slišal, da je to dekle prišlo služit v prijazno gorenjsko vas v B. Punica, ki je bila doslej tako rekoč vedno sama, je prišla v družbo. Vprašal sem, kako so ljudje ž njo zadovoljni — in čul sem o njej samo pohvale. S tem, da je prišla deklica v družbo, je izginila njena prejšnja ljudomržnost, odtujenost, lenoba in zabitost. Menda dela celo v izobraževalnem društvu ali pa pri Marijini družbi.

Če bi nam kdo psihološko utemeljeno opisal, kako propada človek, ki je navezan samo nase, in kako ga dvigne družba prijateljev in prijateljic, sorodnih mu po mišljenju, ta bi nam pokazal pomen naših društev in društvenega življenja, pomen petja in ljudskih iger od čisto nove plati. Pomagal bi nam razjasniti eno stvar, kateri se jaz sam čudim: **kako je namreč organizacija prerodila naš narod.** Nekateri radi povdarjajo to in ono senčno plat društvenega življenja; kako se n. pr. pri nas razpravlja o dopustnosti iger z mešanimi vlogami! Toda društveno življenje ne vpliva samo s knjižnico in s predavanji, katerih seveda ne moremo nikdar dovolj gojiti; za društvene člane je važna tudi zabava, so vzgojni medsebojni razgovori, so zelo vzgojni poskusi, ko skuša naš človek v dramatični obliki predočiti to, kar mu je napisal pisatelj. Društveno življenje rodi mnogo sadov, ki se ne dajo izraziti v številkah.«

* * *

Zakaj pripovedujem to ob priliki, ko praznujemo tridesetletnico naše delavske organizacije?

Kratko odgovorjeno: zato, ker se mi zdi potrebno, da se ob tej priliki spomnimo tudi neke dobrote, ki nam jo nudi društveno življenje, na katero pa le redkokdaj mislimo.

Nebroj je sadov naše organizacije, ki se dajo izraziti v številkah. Podamo lahko statistične podatke, koliko stotisočev je razdelila delavska organizacija bolniške podpore, koliko delavcem je preskrbela delo, kolikokrat jim je nudila pravno varstvo itd., s številkami bi lahko pokazali, kako velika dobrota za vse naše delovne sloje so konzumi in kako sijajno so se izkazali n. pr. med vojno, ko so bili edina trgovska podjetja, ki niso izkoriščala splošnega pomanjkanja blaga, ampak so prodajali svoje zaloge dostikrat za 100 % ceneje nego druge trgovine. V številkah bi lahko povedali, koliko sestankov, shodov, predavanj itd. so priredila delavska društva, koliko iger uprizorila itd. Našteli bi lahko zakone v delavsko varstvo, ki so jih dosegle delavske organizacije. Vse to so uspehi, na katere se danes z veseljem oziramo in ki jih lahko pokažemo v številkah.

Ene stvari pa ne moremo ugotoviti v številkah — in baš o tej hočemo govoriti —: kako smo namreč mi sami pri tem rastli, koliko smo napredovali v naši umski in srčni izobrazbi, koliko je postalo naše življenje baš radi organizacije bogatejše, človeka vrednejše in — Boga dopadljivejše. **Organizacija** — pa naj bo katere vrste koli — **nas je medsebojno zbližala.** Vsak izmed nas bi lahko navedel osebe, o katerih reče, da si šteje v srečo in veselje, da jih je spoznal. In kje jih je spoznal? Dostikrat baš v organizaciji, kjer se družijo enakomisleči. Po svetopisemskih besedah je pa prijateljstvo zdravilo življenja, je prijetno bivati med brati.

Ne bilo bi težko pokazati iz Krekovih spisov, kako je ta **veliki organizator** slovenskega ljudstva baš te sadove organizacije visoko cenil. Vesel je bil gmotnega dobička, ki ga donašajo narodu njegove stanovske in gospodarske organizacije. Nič manj pa ni bil vesel moralnega in umskega napredka nas vseh po organizaciji.

Bogve kolikokrat navajamo izrek ne vem katerega Grka ali Rimljana, da moramo živeti po naravi v soglasju s svojo naravo. Po svoji naravi smo pa družabna bitja. »Človek je družno bitje«, tako je povedal to resnico že Aristotel in tako je tudi naslov prvemu odstavku prvega oddelka v Krekovem Socializmu, ki ga pričakujemo v teku tega leta v novi izdaji. Odstavke, kjer govori Krek o družabni plati človeške narave, boš vedno bral z veseljem:

»Kam bi prišli, ko bi moral človek sam zase skrbeti v vseh ozirih, sam ob sebi prekorakati dolgo pot, ki jo je prehodil človeški duh v svojem delovanju in katere uspehe polaga vsakemu v **družbi** takorekoč v naročaj? Koliko bi se jih ohranilo, ko bi človek ne živel v družbi? Oglejmo si najpreprostejšega človeka, ki živi pod slamnato streho in žge še v zakajeni svetilnici laneno olje! Tudi te skromne razmere njegovega življenja bi bile nemogoče, ako bi mu družba ne bila podelila teh majhnih drobtinic svojih zakladov. Njegova koča, njegova obleka, njegovo znanje, dasi neznatno v primeri z izobraženci njegove dobe, ni njegovo lastno delo, in sam bi ne prišel nikdar niti do te stopinje omike, v kateri živi, ko bi ga ne podpirala družba! Itd. (Str. 8.)

To družabno plat naše narave je Krek gojil v vsakem oziru. Neprisiljeni ton njegovega občevanja se čuti že sedaj v naših vrstah. Zbližal je med seboj stanove, ki so se prej komaj poznali. V tem oziru mu je posebno hvalo dolžno svetno izobraženstvo, ki ga je uvedel med naše delavce in kmete.

Človek, ki opazuje ljudstvo po naših gorskih krajih, kjer žive ljudje po samotnih zaseljih, ločeni drug od drugega, se čudi, kolikokrat najde v takih sicer tako zdravih krajih ljudi, ki so duševno zaostali. A to ni prav nič čudno. V takih krajih prične človek samotarsko življenje že kot otrok. Nikdo se ne utegne zanj brigati, nikdo mu ne drami duha; duh je lačen in ukaželjen, a sam si more bore malo pomagati, od drugod pa dobi premalo hrane, ki v nobenem slučaju ni dovolj raznolika. K temu pa pride še dostikrat prenaporno delo in slaba hrana. Kaka dobrota je za take ljudi, da imamo vsaj nedeljo, ko gre človek zjutraj v cerkev in pride popoldne med druge ljudi!

Vae soli! (Gorje samemu!) Če pade, nima nikogar, ki bi ga dvignil. Mi vsi potrebujemo drug drugega in kdor ustvarja možnosti, da pridemo med seboj v stik in držimo drug drugega, je naš dobrotnik. **Tem večjo kulturo bo dosegel kak narod, čim bolj je sposoben se organizirati!**

Zato pa praznujemo z veseljem in hvaležnostjo obletnico ustanovitve prve naše kat. delavske organizacije, ki je bila nekako matica vse naše krščansko-socialne organizacije. Leto 1848 imenujejo pomlad narodov. Leto 1894 pa lahko imenujemo posebej še pomlad slovenskega naroda.

Ante Kordin:

Vzgoja delavske mladine.

Tridesetletnico dela praznuje 1. junija naša krščanska delavska organizacija. Lep kos naše zgodovine tvori ta doba, mnogo vztrajnega napora in truda leži zakopanega v teh letih, ki so bila morebiti najidealnejša, ki so prinašala vedno kaj novega, svetega, česar še nismo imeli. Vse je bilo pridno pri delu: delavec, kmet, obrtnik, učitelj in duhovnik, da se zgradi v našem narodu skupen dom kat. zavednosti. To so dosegli naši prvoboritelji z nesebičnim, globokočutečim in socialno pravičnim Evangelistom Krekom na čelu. In med temi razmahajočimi se organizacijami, ki so vzklile iz žive potrebe časa in razmer, ko je na eni strani začel dvigati prešerno svojo glavo breznačelni in brezverski liberalizem in ničmanj na drugi strani materialistični socializem, je nastopila samostojna katoliška del. organizacija, da se pravec Kristovega evangelija med najbolj zatirane in pozabljene tj. delavce, evangelij luči, pravice in ljubezni. Naj praznuje krščanski delavstvo svoj tridesetletni jubilej, zasluženje in znanilec lepše bodočnosti.

Bodočnosti? Bodočnost je mladine. Tu pa čaka našo delavsko org. še mnogo dela in gotovo bolj sistematičnega, nego v preteklosti. Naj prevlada v našem javnem življenju zdravo načelo, da nam ne gre za število, marveč, da se posamezniki vzgojijo v krščanskih načelih, po katerih oni usmerijo svoje zasebno in javno življenje. Povdariti hočem, da v naših organizacijah mora prodreti načelo, da **mora biti posameznik sam zase na svojem mestu,** potem morem šele govoriti o dobrinah organizacije. Zato smatram kot v sedanjih časih zelo nujno zahtevo, da ima naša strokovna delavska organizacija tudi svojo specijelno stanovsko izobraževalno organizacijo. Delavstvo in zlasti delavska mladina ima toliko posebnosti že z ozirom na izvrševanje svojega poklica in na okolščine, v katerih živi, saj tvori poseben tip zase, ki se bistveno razlikuje od kmetske mladine, da je zahteva po lastni izobrazbi opravičena.

Glavni namen take organizacije bi bil: vzgoja in izobrazba delavske mladine. Dr. Fr. Žgeč je v svoji knjigi *) **»Problemi vzgoje najširših plasti našega naroda«** podal zelo praktične smernice, kako skrbeti za dobro vzgojo delavske mladine in jo lahko vsak sam prebere.

Glavna skrb bi bila ta, da pritegne organizacija v svoj krog predvsem **vse vajence in mlade delavce,** ki so **po 14-letu vstopili v obrt oz. tovarno.** Ta pošolska doba do 18. leta je najodločivnejšega pomena za vsakega in to za vse življenje. Niso samo zunanje ugodne razmere, ki tvorijo srečno življenje, marveč v prvi vrsti pravilna miselnost in pravo svetovno naziranje, ki si ga ravno v teh letih ustvarja mlad fant. In vendar se ravno pri delavski mladini dogaja, da je v teh najnevarnejših letih doraščanja, ko jo objemljejo prvi verski dvomi, ko je njihova morala položena na tehtnico, ko si v resnici ne more sam prav nič pomagati, — žali Bog — prepuščena samemu sebi. To je čas, ko bi moral nastopiti oče s svojim očetovskim nasvetom, a kdo utegne in koliko jih je ravno med delavsko mladino, ki so ali zelo zgodaj osiroteli, ali so pa daleč proč od doma. Vsakemu gre samo zato, da pride čimprej do kruha, kar je sicer popolnoma upravičeno, a vendar postane ta kruhoborba vsa vsebina njegovega življenja. Kje je idealizem v tem odločilnem štadiju. Treba ga je mladini dati, treba ga je pokazati, vzbuditi speče sile v fantu, da mu zaiskre oči in se razveseli srce tudi o idealnih stvareh: o lepem krščanskem mišljenju, o lepem verskem življenju, o plemeniti zabavi itd., da se skratka usposobi za življenje.

To delo naj prevzame naša delavska izobraževalna organizacija. Povsod, kjer je strokovna organizacija in kjer je mnogo delavskega naraščaja, tam naj se ustanovi. Seveda najidealnejši zmisel bi bil **vajeniški domovi,** kot ga imamo priznano dobrega v Ljubljani, a je žal v sedanjih razmerah veliko premajhen. Prav pohvalno se izreka zanj inž. **Štebi** v svoji knjižici: **Vzgoja in zaščita vajencev in mladoletnih delavcev,** ki je prav poučna in zelo informativna o sedanjem stanju državne zaščite mladega delavstva. Take domove bi lahko zidala naša velepodjetja, v svojo lastno korist in v veliko korist delavstva. Zgled imamo v Tržiču, kjer je predilnica sezidala poseben **dekliški dom** in izročila varstvo deklet redovnicam. Seveda v takih domovih ne bi smel podjetnik biti zopet popolen avtokrat.

Za naš čas bi bil torej edini izhod načelna, krščanska izobraževalna organizacija delavstva, ki bi se delila v nižjo in višjo skupino. V nižji bi bili vajenci in mladoletni delavci, v višji vse ostalo kvalificirano in nekvalificirano delavstvo.

Najprej o **nižji skupini.** Ona bi morala imeti predvsem dobro vodstvo. Najboljše bi bil pedagoško naobražen duhovnik oz. lajik inteligent. Ta bi bil duša organizacije. Ob strani mu bi stal odbor starejših fantov, ki bi bili dobri katoliki in organizatorji. To bi dosegel z večkratnimi sestanki in poukom od osebe do osebe. Potom njih bi privabil vse mlade, šoli odrasle vajence in industrijske delavce in bi prirejal zanje delavsko-mladinske večere, ki naj zasledujejo v prvi vrsti še vzgojo teh doraščajočih fantov. Na razpolago imajo knjižnico (prava odbera knjig zanje!), časopise in različne zabave. Uživali bi lahko kak poseben strokoven pouk i. dr. Povdarjam, da bi bila to predvsem vzgojna organizacija, ki bi nadomeščala vajeniške domove. Imeli bi tudi svoj orlovski odsek in bili tako v stiku z osrednjo matico našega mladinskega gibanja, ohranili bi pa pri tem svoj specificum. Gre v prvi vrsti za tem, da si naša delavska organizacija sistematično vzgoji svoj naraščaj, da bomo kdaj tudi med delavstvom prodrli in prekosili socialno demokracijo, ki nam vzame toliko idealnih in dobrih delavcev, ki so v svojem bistvu najpožrtvovalnejši in najkolegialnejši, kadar gre za skupne interese.

Višja skupina de facto že obstoja in sicer v **Krekovi mladini.** Ta je delavska izobraževalna organizacija za pomočnike in starejše delavce. Razširiti bi morala še bolj svoj delokrog in pritegniti vse delavstvo (morebiti bi v tem slučaju morala spremeniti svoje ime). Potrebuje pa dobrega vodstva, nekaj inteligentov — socialnih delavcev oz. kat. akademikov. Zasnovati se mora pravi sistem nekako tako kakor naj bi bilo idealno izobraževalno društvo od naše Prosvetne zveze. Imeti bi morala svojo knjižnico, čitalnico i. dr. Glavna svrha bi bil pouk in izobrazba, in bi bila predhodnica **delavske visoke šole.** Smernice bi morale biti strogo krščanske. V višjo skupino bi z 18. letom stopili člani nižje skupine.

Sprožil sem te misli z odkrito željo, da se sedaj, ko obhajamo 30-letnico obstoja, delavsko gibanje poglobi in kot najizdatnejše sredstvo smatram: **vzgojo in izobrazbo, oboje združeno z življenjem.** Zato naj bi se k temu delu pritegnili naši akademiki, ki se mislijo posvetiti socialnim studijam, da spoznajo zahteve in razmere delavstva. Vodstvo pa naj prevzamejo naši odlični filozofi, sociologi, moralisti in teologi. **Vzgoja mladine je najresnejša zadeva starejše generacije** in ako velja to za dijaško in kmetsko mladino, velja gotovo v enaki, ako ne v večji meri o naši proletarski delavski maldini. — **Na vzgojno delo za našo delavsko mladino!**

*) Knjiga je polna najnovejše vzgojne teorije, a ničmanj bogata praktičnih nasvetov zlasti za delavsko mladino. Škoda, da pisatelj premalo upošteva, ali skoro nič, versko vzgojo in pa Cerkev, ki je tako velika dobrotvornica človeštva iz XX. stoletij, dočim se nam zdi nerazumljivo in krivično, da tako resno prizadevanje mladega socialnega delavca, ne najde nobenega priznanja ogromnemu delu, ki ga je izvršila med slov. ljudstvom kat. duhovščina, pač pa povzdiguje učiteljstvo, ki naj bo vodnik in svečenik naroda, kar pa je nepotrebno poviševanje učiteij. stanu, ki ni za to poklicano in to tudi samo odutunja. (Slov. učit. 1924.)

Za pouk in zabavo.

Brahms in Beethoven.

Skladatelj Brahms (1833—1897) je bil v družbi. Gostitelj mu je ponudil kozarec vina in mu je rekel: »Mojster, pokusite; to je med vini isto, kar je Brahms med glasbeniki.« Torej nekaj prav dobrega.

Brahms je pokusil, se je nasmehnil in je dejal: »Hm, hm! Prav dobro. Pa prosim, prinesite mi rajši Beethovena.« Češ, ta je še boljši skladatelj kakor jaz, in mi prinesi še boljšega vina.

* * *

Brahmsove skladbe so bile zelo težke in resne. Ravnatelj dunajskega konservatorija Hellmesberger je zato nekoč rekel: »Kadar je Brahms prav dobro razpoložen, tedaj komponira: grob je moje veselje«. To se pravi: tako resen, da je napram njemu še grob nekaj veselega.

Ne čuje. Stari oče zelo slabo čuje; od tedna do tedna sliši manj. Ko je včeraj eksplodiral parni kotel v sosedni tovarni, je dejal samo »Bog pomagaj«, misleč, da sem jaz kihnil.

Tega pa ne. Jože: Ravno tako je, pa samo tako. Stavim glavo, da je tako. Tone: Veš kaj, pustiva glavo, stavi rajši 10 lir. Jože: Oh, 10 lir pa ne!

Pereča delavska vprašanja.

Mednarodna brezposelnost.

Velika svetovna kriza se nagiblje menda navzdol. V teh zadnjih šest letih se je nazadnje vendarle posrečilo, vsaj v splošnem, da so vzpostavili mednarodne trgovske zveze, da so v vseh pet kontinentih delo na novo organizirali, valute stabilizirali in tako odprli trgovini, obrti in industriji nove vire dela. Gospodarska kriza se je javljala v zastoju prodaje, prenehanju obratov, v plačilnih težkočah, mezdnih krizah, brezposelnosti, štrajkih in odpuščanju delavcev. Ni se pa javila povsod ob istem času. Najprvo so morale prestati Zedinjene države težko gospodarsko krizo, v letih 1920—1922, nato skandinavske države, potem Anglija, Italija, Švica in Češkoslovaška, za temi Avstrija, Nemčija in Poljska, in sedaj prihajata na vrsto morebiti Francija in Belgija. Leta 1921/22 je bilo od vsega delavskega ljudstva v Angliji skoraj 25 % brez posla, v Belgiji 32, na Danskem 32, Norveškem 25, Holandskem 22 in na Švedskem celo 34 %. Od začetka leta 1923 je v vseh teh deželah brezposelnost ponehavala.

Na **Angleškem** so šteli v januarju 1922 okoli 2 milijona brezposelnih, v januarju 1923 že samo 1,500.000, v letošnjem aprilu okoli enega milijona.

V **Belgiji** je bilo v januarju 1922 50.000 delavcev popolnoma brez dela, 36.000 pa deloma. Do januarja 1924 se je število skrčilo na 23.000 obeh vrst.

Na **Danskem** je kolebalo število brezposelnih v letu 1923 med 80.000 in 60.000, se je skrčilo do konca leta na 20.000, pa se je vsled manjše stavbne sezije letos spet zvišalo na 50.000. Vendar je število manjše kakor leta 1922.

Na **Nizozemskem** opazujemo — to tudi v drugih državah —, da je nezaposlenost v zimskih mesecih dosti večja kakor v poletnih, in do koleba med 120.000 in 65.000.

Zelo zelo pa je šlo število brezposelnih nazaj v Italiji in v Švici. V **Italiji** so šteli v prvih mesecih 1922 760.000 do 780.000 popolnoma in deloma brezposelnih, v zadnjih mesecih 1923 pa samo še 250.000. Sicer je v zimskih mesecih število spet malo poskočilo, a v splošnem je obrat na bolje velikanski. Še boljše je v **Švici.** V začetku 1922 so šteli 155.000 brezposelnih — brez družin — pri skupnem prebivalstvu 3, 800.000. V letošnjem februarju je je bilo pa samo še 40.000.

Države na zahodu so torej v tem oziru leta 1923 glavne težkoče premagale.

Na **Čehoslovaškem** je bilo v juliju 1922 104.000 ljudi brez dela; na obratu 1922/23 je prišla znana huda kriza in je število naraslo na 441.000. Marca 1924 je pa padlo spet na 67.000. V **Avstriji** je bil višek v marcu 1923, 170.000; v oktobru 76.000, v januarju 1924 127.000 — zimski meseci —, v začetku aprila 106.000 in gre število še kar nazaj.

V **Nemčiji** je bilo do oktobra 1923 vse še razmeroma dobro, odpustov sicer zelo veliko, a tudi novega dela dosti. Šele v oktobru in novembru se je pričela ona težka gospodarska kriza, ki je vrgla okoli dveh milijonov delavcev na cesto. V prvih štirih letošnjih mesecih se je pa tudi na Nemškem zelo obrnilo; v marcu so podpirali samo še 1,172.000 delavcev, pa je število brezposelnih najbrž večje. Na **Poljskem** štejejo okoli 140.000 brezposelnih, za **Ogrsko** v zadnjem času nimamo številk, 1. novembra 1923 jih je bilo samo 13.000.

Za **Francijo** je bilo dosedaj vse ugodno. Rudniki in reparacijska dela so dali toliko zaslužka, da je bilo na primer ob obratu 1923/24 samo 10.000 do 12.000 delavcev brez posla. Ne vedo še, če bo kriza franka kaj vplivala; upajo, da ne. V Belgiji se malo bolj boje, pa do sedaj se to še ni pojavilo.

V splošnem lahko rečemo, da se vprašanje brezposelnosti v zadnjih mesecih ni poostrilo in da je zlasti v najbolj merodajnih državah preokret na bolje velik. To dejstvo opazujemo lahko tudi v mednarodni **statistiki konkurzov.** Število konkurzov je šlo skoraj v vseh deželah prav zelo nazaj, zlasti v Uniji, Nemčiji, Švici, v Skandinaviji in Češkoslovaški. Samo Avstrija je v zadnjih tednih izjema, pa bo tudi bolje.

Vprašanje delovnega časa.

V Avstriji traja že par mesecev ljut boj, po časopisih seveda, ali naj se osemurni delavnik obdrži ali ne. Navajajo se vzroki za osem ur in vzroki, ki priporočajo daljši delovni čas. Arbeiter-Zeitung na primer je pisala 13. februarja v članku: Gonja proti osemurnemu delavniku tole: »Kdor se bo lotil osemurnega delavnika, bo oprizoril boje ogromne razsežnosti in strasti, a premagal osemurnega delavnika ne bo.« Dva dni nato je priobčil dr. Palla v Neue-Freie Presse članek: Pomen osemurnega delavnika za delavce, kjer dokazuje upravičenost njegove uvedbe itd. Premalo se opira na vse činitelje, ki delujejo zraven; na zvezo delovnega časa, brezposelnosti in možnosti prodaje. Ta prepir je samo obsebi sprožil vprašanje, kako je v drugih industrijskih deželah. Prva se je s tem vprašanjem bavila Švica in je izšel tozadeven članek v časopisu »die Gießerei« 5. jan. letos.

Na **Angleškem** dela okoli 80 odstotkov podjetij na prostovoljnem temelju 47 do 48 ur na teden; poleg tega pa še v nadurah, kakršna je pač zaposlenost. V strojni industriji gredo do 56 ur, v tiskarski do 54, v tekstilni natančno do 58 ur.

V **Zedinjenih državah** Severne Amerike določajo delovni čas posamezne države. Štiri so delovni čas zakonito določile: Karolina 55 ur, Georgia 60, Misisipi 60, Oregon 60. V ostalih 44 državah je različno; le malo jih je, kjer delajo 48 ur na teden, torej 8 ur na dan. Navadno na dan 10 do 12 ur ali pa na teden 60 do 65 ur. Kjer delajo nepretrgoma, imajo dva oddelka po 12 ur. Seveda pa tudi nikjer delavca tako ne izrabijo in izmozgajo kakor ravno tam.

Francija ima vpeljan 48-urni teden, s trajnimiin začasnimi izjemami. Svilena industrija dela z 250-letnimi nadurami ali pet nadurami na teden. Strojna industrija ima 100 nadur zakonito dovoljenih, za drugih 100 pa morajo prositi; vrhu tega eno uro ali dve na dan za kaj prav posebnega. Za vse slučaje pa obstoji predpis, da delovni čas ne sme iti čez 10 ur na dan.

Belgija ima kakor Francija načeloma vpeljan 48-urni teden, a s toliko izjemami, da ga skoraj nikjer ni. Pomladi 1922. je zahteval Vrhovni delovni svet 300 letnih nadur, ker jim jih je manjkalo.

Italija ima kakor Francija in Belgija zakonito določen 48-urni delavnik; če se pa delavci in tovarnarji pogodijo, se dela lahko z nadurami, dve na dan ali dvanajst na teden, ne da bi bilo treba prositi za dovoljenje.

Nemčija je v zadnjih mesecih opustila osemurni delavnik in se je vrnila k 54- do 56-urnemu tednu. Opozarjali so zlasti, da delajo delavci pred tovarniškim delom in po delu tudi doma in da zato delo v tovarnah ni normalno.

Vprašanje je zelo težko. Treba bi bilo mednarodnih dogovorov. Dogovarjali so se že, a niso prišli do zadovoljivih zaključkov. Saj to tudi skoraj mogoče ni; preskrba s surovinami je povsod drugačna, življenjski pogoji delavstva so različni, možnost prodaje ni enainista; ozirati bi se morali tudi na to, koliko napravi delavec v časovni enoti tu ali tam itd. Treba je dolgega dela in se vprašanje ne da rešiti kar čez noč.

Žalosten položaj slovenskih rudarjev na Westfalskem.

Rudarji imajo po zakonu na Westfalskem podzemno 7 ur in nadzemno 8 ur dela na dan. V delavski pogodbi z dne 23. XI. 1923 je bilo med rudarji in imejitelji premogovnikov dogovorjeno, da bodo delali podzemno 8 ur, da pa dobijo za zadnjo uro posebno plačilo. Imejitelji premogovnikov dosedaj še nobenkrat niso izplačali rudarjem zaslužka od te ure, kljub vsem opozoritvam od strani delavskih organizacij. Radi tega so rudarji 1. V. 1924 po končani 7 uri zapustili delo ter so odslej delali le po 7 ur na dan. Nadzemni delavci, ki so delali od decembra 1923 po 12 ur na dan, so pa začeli delati po 8 ur na dan. Prve dni so imejitelji premogovnikov pustili delati delavce podzemno 7 ur in nadzemno 8 ur. Dne 6. maja 1924 so pa vse delavce izprli ter je sedaj nad 450.000 rudarjev brez dela. Tovarne po večini še delajo, dokler imajo še kaj premoga; nekaj jih je pa že ustavilo delo. Delavci, zlasti Slovenci, se nahajajo v strašni bedi, ker nimajo nikakega zaslužka in ne dobijo od nikoder nikake podpore. V zadnjem času so tako slabo služili, da so se oženjeni brez otrok težko in slabo preživljali, in si tedaj ni mogel nihče ničesar prihraniti. Vsled inicijative iz domovine se je začelo preseljevanje naših rudarjev v Belgijo, Francijo in Luxenburg ter so začeli francoski in belgijski rudokopi, opozorjeni na slovensko delavstvo na Westfalskem, celo vabiti slovenske rudarje na Francosko in Belgijo. Nekateri slovenski rudarji, ki so se, odpuščeni od Trbov. prem. družbe, nedavno preselili v Francijo, prihajajo sami med svoje rojake v Nemčijo in jih poučujejo o ugodnem položaju delavstva v Franciji ter so že mnogo svojih rojakov spravili na Francosko, kjer je dosti dela in dosti kruha. Toda belgijski, francoski in luxenburški podjetniki sprejemajo le zdrave, močne ljudi, ki nimajo več, kakor 45 let. — Brezupen je pa položaj rudarjev, katerim je nad 45 let in vseh vpokojencev ter vdov in sirot. Živeti na Westfalskem ne morejo, na vrnitev v domovino pa ne morejo misliti, ker so brez vsakih sredstev. Na konzulatu v Düsseldorfu se zatrjuje vsakemu, da je 200.000 Din., ki so bili na razpolago za reinpatrijacijo naših ljudi, že zdavnaj pošlo. — Odbor za pomoč westfalskim Slovencem je na prošnjo »Zveze Slovencev v Hambornu in okolici« inverveniral pri konzulatu v Düsseldorfu v korist naših slovenskih rudarjev. Toda naš konzul v Düsseldorfu je na vprašanje slovenskih rudarjev, ako je že odbor za pomoč westfalskih Slovencev pri njem interveniral, odgovoril, da bo že on napravil, kakor sam ve, da je prav. Delegata westfalskih Slovencev sta v februarju 1924 inverveniralа v Beogradu, da bi šla vlada našim državljanom, ki se morajo izseliti v domovino, pri njihovi preselitvi toliko na roke, da bi dobili brezplačno vožnjo za osebe in pohištvo. Obljubilo se jima je, da dobi konzulat v Düsseldorfu direktive in potrebna sredstva, da se preselijo v domovino vsaj oni, ki na Francoskem, Belgiji in Luxenburgu ne dobijo dela in na Westfalskem ne morejo živeti. Sedaj pa dobivajo naši državljani od istega konzulata take odgovore. Kje naj dobijo naši državljani v tujini pomoč, ako jim je ne nudi naš konzul? Po najprimitivnejših pojmih o dolžnostih države je častna dolžnost naše državne uprave, da pomaga našim državljanom na Westfalskem, ki si ne morejo v tujini služiti kruha, dasi bi ga radi, in ki se morajo vrniti v domovino, da ne umrejo gladu v tujini. Prestižu naše države ne bo pomagano, če bo izšla pri bodočih volitvah nacionalna vlada z zmago z bojišča in če bodo naši športniki z olimpijade v Parizu odnesli lovorike, ako bo inozemstvo videlo, da morajo naši državljani vsled pasivnosti in brezbrižnosti naše državne uprave umirati v tujini od gladu. —

Westfalski Slovenci so domovini zelo hvaležni za »dinarski dan«, dasi seveda vedo, da bo najbednejšim med njimi z malenkostnimi zneski, ki jih dobijo, le malo pomagano. Hvaležni so domovini, da se spominja njih najbednejših! Prosijo pa, da se denarja na noben način ne pošlje konzulatu v Düsseldorf. Denar, ki so ga nabrale naše katoliške organizacije in njih člani, bo razdeljeval gotovo kaplan Tensendern, seveda le med člane družbe sv. Barbare. Ostali denar je pa potrebno, da dobi »Zveza Slovencev v Hambornu in okolici«, ki ima včlanjenih skoraj 4000 Slovencev in katere odbor pozna najbolj najbednejše med bednimi rudarji. Odbor »Zveze Slovencev v Hambornu in okolici« bo svoječasno poslal odboru za pomoč westfalskim Slovencem potrdila onih revežev, ki so denar prejeli. Ker »Zveza Slovencev v Hambornu in okolici« gotovo ne bo dobila takega zneska, da bi se ga moglo razdeliti med vse bedne rudarje v Hambornu in okolici, katerih je nad 5000, bi bilo pač najbolje, da bi dobile podporo predvsem udove in sirote, katerih je samo v Hambornu 60 z 80 otroki, ki pričakujejo smrti od glada.

Za naše izseljence!

V vednost onim, ki se nameravajo izseliti v severno Ameriko, Argentinijo ali v Čile. Izseljeniški komisarijat v Zagrebu je poslal našemu listu v objavo sledeča navodila za izseljence v zgoraj navedene kraje: »Izseljenci v severno Ameriko rabijo dva izvoda zdravniškega spričevala, katero je predpisano z naredbo ministrstva za social. politiko o izdajanju potnih listov v prekomorske kraje (Službene novine broj 169, 1921. § 2. točka 3.). — Izseljenci v Argentinijo rabijo razen navedenih dveh izvodov še dva nova izvoda zdravniškega spričevala, katera zahteva generalni argentinski konzul. — Formularji za ta spričevala, ki so sestavljena v srbohrv. in španskem jeziku, se dobijo pri koncesioniranih parobrodarskih društvih. — Izpolnjena zdravniška spričevala mora pristojna občina potrditi. — Od izseljencev v Čile zahteva čilenski konzul v Zagrebu, da se prijavljajo osebno pri njem, da jih zamore njegov zdravnik (dr. Botteri v Zagrebu) pregledati.

Kolkovanje prošenj za izseljeniški potni list. Po čl. 15. zakona o taksah se vse nekolkovane prošnje in priloge morajo vpisati v vložni zapisnik in izročiti nerešene v arhiv. Generalni konzulat naše države v New Yorku opozarja občinstvo da se v lastnem interesu nikoli ne obrača direktno na konzulate, marveč vedno preko svojih krajevnih oblasti pri okrajnem glavarstvu, ki bodo zbrale od njih ne samo vse potrebne podatke, naslove itd., ampak ki jih bodo tudi opozorile, da pravilno kolkujejo svoje prošnje in priloge.

Brezposelnost in potres na Japonskem. Ena težkih posledic, ki jih je rodil potres na Japonskem, je brezposelnost. Potres je uničil okrog 13.000 fabrik in odtrgal tisočem kvalificiranih in nekvalificranih delavcev delo. Pri tej priliki je tudi veliko število izobražencev zgubilo svoja mesta. Vlada je odprla 20 novih posredovalnic za delo v Tokiju in 5 v Jokohami. Pri bankah, industrijskih podjetij in večjih firmah poškodovanih od potresa je vlada posredovala, da naj ne odpuščajo svojih nastavljencev, marveč naj jih premeste v druga mesta k tilialkam, da se na ta način omili beda delavstva. V zadnjem času se večkrat vidijo po glavnih tokijskih ulicah na državnih avtomobilih plakati z velikimi napisi: »Dajte dela žrtvam potresa!« Podrobna poročila o tem prinaša tednik mednarodnega urada za delo »Informations Sociales.«

Izseljevanje iz Jugoslavije v mesecu marcu 1924. Po podatkih izseljeniškega komisarijata v Zagrebu se je v mesecu marcu tl. izselilo iz naše države skupaj 1700 oseb in sicer 1167 moških in 533 žensk. Na poedine pokrajine odpade sledeče število izseljencev: na Vojvodino 979 oseb (529 moških in 450 žensk); na Hrvaško in Slavonijo 164 (145 moških in 19 žensko); na Srbijo 102 (101 moški in 1 ženska); na **Slovenijo 79** (67 moških in 12 žensk); na Črno goro 18 (12 moških in 6 žensko); na Bosno in Hercegovino 13 moških. — Po poklicu je bilo 50 kvalificiranih in 85 nekvalificiranih delavcev; 1115 kmetovalcev; 30 prostih poklicev ter 420 otrok in starcev brez pridobitnega poklica. — Po starosti je bilo 55 oseb starih nad 50 let; od 31 do 50 let 545 oseb; od 18 do 30 let 584 oseb; do 18 let 516 oseb. — Po državah, kamor se je izseljevalo, odpade na poedine države sledeče število izseljencev: v Brazilijo 711 oseb; v Argentinijo 431 oseb; v Kanado 352 oseb; v Zedinjene države 146 oseb; v Čile 10 oseb; v ostale dele Amerike 27 oseb; v Avstralijo 20 in v Novo zelandijo 3 osebe. Kakor v prejšnjih mesecih, tako je bil tudi v tem mesecu glavni tok izseljencev usmerjen v Brazilijo, Argentinijo in v Kanado, kamor se vseljujejo večinoma skupine sezonskih delavcev (poljedelskih in gozdnih). Razen domačih izseljencev se je v mesecu marcu izselilo iz naše države v razne prekomorske kraje še 93 tujih državljanov in sicer 73 državljanov Zadinjenih držav sever. Amerike; 4 kanadčani; 4 Argentinci; 5 Madžarov; 4 Čehoslovaki in 3 Rusi.

V 1. četrtletju se je tedaj po uradn. podatkih zagrebškega izseljeniškega komisarijata izselilo iz naše države 5686 naših državljanov, od katerega števila odpade 265 izseljencev na Slovenijo.

1. junija vsi v Ljubljano!

Novice in strokovne vesti.

Delavska zveza.

D. M. Polje.

Člani in članice Zveze pap. del. ter Okrajne delavske zveze naj se zbero v nedeljo 1. junija točno ob 6. uri pred Ljudskim domom, nakar odkorakamo skupno z godbo in zastavo s Krekovo mladino Zadobrova k proslavi 30-letnice v Ljubljani.

Tovariši, tovarišice, dolžnost nas kliče na to našo skupno manifestacijo krščc. soc. delavstva. Odbor.

Zagorje ob Savi.

Zanimanje za 30-letnico našega krščanskega delavskega pokreta je veliko. Mi se bomo ta dan častno odzvali. Večina članov je že izjavila, da se udeleži slavja. Tako je prav. Naj vidijo naši nasprotniki, da se zavedamo pomena tega jubileja. Dobro vemo, da je bila pred 30 timi leti ustvarjena podlaga našim organizacijam. Takrat se je postavil mejnik, ki še stoji neomajan, za zaščito trpina. Za nas naj torej velja; prvega junija, vsak delavec v Ljubljano. Ponovili bomo naše zahteve. Vsa pojasnila glede odhoda in povratka, kakor tudi glede izkaznic, dobimo v petek in soboto v Zadružnem domu.

D. Mar. Polje.

Volilna borba je pri nas v polnem teku. Kakor po navadi je tudi ob tej priliki zavijanj, obrekovanj in laži toliko, da bi jih lahko grabili. Agitacija se vrši predvsem v delavskih vrstah. Delavska zveza je postavila svojo kandidatno listo. Nosilec liste je naš tov. Kukovica, katerega pozna vsak kot vztrajnega in odločnega delavskega zastopnika. Tudi drugi nam jamčijo, da so neupogljivi in da bodo z vso odločnostjo branili interese delovnega ljudstva. Lista je sestavljena po vaseh, in iz zastopnikov vseh vrst delavstva. Mali kmetje in obrtniki, železničarji in posli, duševni in ročni tovarniški delavci, vsak ima svojega zastopnika. Kmečka zveza je postavila svojo listo. Neodvisni imajo svojo listo, značilno pa je, da vodijo neodvisneži najbolj nesramno agitacijo ravno proti naši delavski listi. Skupno listo je postavil združen liberalizem, ki skriva svoje kremplje pod gospodarsko firmo, v katero so še stopili samostojneži, ki niti svoje liste niso mogli postaviti, Žerjavovi fašisti, Pašićevi radikali in socialisti vseh branž. Čedna družba. Ti hočejo sedaj občino spraviti v korupcijo, kot so spravili že celo državo. Občina je delavska. In brez delavskih zastopnikov se občinsko gospodarstvo ne bo moglo voditi.

Delavci, Vi veste kje je Vaše mesto. Naša delavska zveza Vam je že mnogo pomagala. Ne upijemo, ampak delamo, zato naj vsak dobro premisli, kam vrže krogljico 15. junija. Na volišču ne sme manjkati niti eden. Podrobno še objavimo.

Goričane-Medvode.

Naše delavstvo je jako zadovoljno s krasno uspelim Šmarnogorskim izletom. Iskreno se zahvaljujemo vrlim tovarišem in tovarišicam iz Vevč, ki so našo prireditev tako povzdignili. Poleg drugih pa se tudi zahvalimo pevskemu zboru iz Sore, ki nas je ob prireditvi krasno zabaval. Vsa čast in hvala mu!

Samo en dan, pa je bil vesel za naše delavstvo. Takoj nastopni teden po Šmarnogorskem izletu se nam je namreč znova odkrila vsa krutost nasilja, katero stalno izvaja podjetje napram našemu organiziranemu delavstvu. Zadnji čas je namreč organizacija vložila več vlog na tukajšnjo direkcijo, na katero pa je obratno vodstvo odgovorilo odklonilno ali pa sploh nič. Organizacija je tozadevno urgirala ter stavila direkciji tridnevni rok za odgovor. Nato se je direkcija vendar ganila ter prav jasno pokazala, koliko smisla ima za pravice svojega delavstva. V odgovoru namreč izjavlja, da na taka pisma kot jih je organizacija poslala sploh ne odgovarja, sicer pa da je pripravljena se pogajati, ako ji damo podlago za to. Tako torej, ako pišemo in prosimo, se nam niti ne odgovori, ako ponovno opomnimo, se nas smatra za nekake izzivače. Sramota pa za gospodo, ki se hoče šele pogajati za plačo, ki je delavstvu že priznana kar je razvidno iz tozadevnih protokolov.

Že nad pet let obstoji naša organizacija. V teku teh let smo imeli že več pogajanj in razne ravnatelje, pri katerih je pa vendar držalo vsaj to, kar smo se pri pogajanjih dogovorili in zabeležili v zapisnik. Edino sedanja direkcija pa se ne drži tega, kar so se držale vse dosedanje. Zastopniki podjetja so že večkrat pri pogajanjih povdarjali, da jim je prva skrb, da je med delavstvom in med podjetjem kar najbolj ugodno razmerje, in res je bilo do zadnjega časa tako. Toda sedanji direkciji pa je očividno posebno veselje, da se delavstvo naravnost izzivlje z brezobzirnim kršenjem vseh njihovih pravic. Poleg novega našega ravnatelja ima, kakor smo zadnji čas na sledu, posebno veliko zasluge za škane našega delavstva neka gospa v pisarni Goričane, do katere je imelo delavstvo še posebno spoštovanje kot objektivne in za delavstvo poštene in prijazne uradnice. Žal pa, da moramo vedno bolj uvidevati, da temu ni tako. No bodi karkoli, tudi prav, da se spoznamo z našo gospodo še podrobneje; bomo tem bolj vedeli, kje so glavni krivci delavske nezadovoljnosti.

Zahtevajte „PRAVICO" po vseh gostilnah in javnih lokalih, posebno še v industrijskih krajih!

Mihael Moškerc.

»Miha naj gre, naj izpelje, naj naredi«, tako smo govorili pri vsaki seji, na vsakemu sestanku. Nič se ni izgovarjal, nič otresal. Smejal se je in napravil je. Tako

je bilo vseh trideset let. Bil je naš predsednik, zastopnik, odbornik, urednik, bil je skratka povsod, kjer je bilo treba trdo delati. Sedaj je Miha bolan, pa kljub temu piše za »Pravico«, uči in svetuje kjer more. Na naš praznik pa vroče molimo, da bi bil Miha prav hitro zopet zdrav in vesel med nami.

Prometna zveza.

Poročilo rednega občnega zbora »Prometne zveze«, ki se je vršil dne 18. maja t. l. ob pol 11. uri dop. v Rokodelskem domu Komenskega ulica štev. 12.

Ob pol 11. uri otvori predsdnik tov. Ceraj Cerič občni zbor ter pred prehodom na dnevni red predlaga, da se na prošnjo dva na zadnjem izrednem občnem zboru izključivša člana sprejmeta zopet v Prom. zvezo. Nato preide predsednik na dnevni red, prečita zapisnik zadnjega izrednega občnega zbora, ter podal nato obširno poročilo o njegovem ter delovanju skupnega osrednjega odbora. Povdarjal in dokazal je, kako resno se je vodstvo »Prometne zveze« trudilo ter se tudi v žel. akc. odboru udeleževalo sej, ter poslalo svojega delegata z deputacijo k raznim poslanskim klubom ter v finančno ter žel. ministrstvo v Belgrad, da se doseže to, kar je za železničarje nujna potreba. Da se zahtev in potreb železničarjev ni vpoštevalo, niso krive »Prometna zveza, in ne zastopnik »Neodvisne«, ki sta storila vse, kar je za dosego koristi železničarjev storiti mogoče. Zato je vsaka kritika proti takim organizacijam neutemeljena. Krivo je torej ministrstvo, ki potreb železničarjev ne upošteva, ter grozi, da resnih zastopnikov železničarjev ako ne drugač, s silo ukroti. Navzoči so vzeli poročilo brez ugovora na znanje. Kakor poročilo predsednika, tako se je sprejelo tudi tajniško, blagajniško ter poročilo nadzorstva soglasno z odobravanjem na znanje. Pri blagajniškem poročilu je tov. Trunkelj razdelil med delegate obračun za leto 1923. Prešlo se je potem na volitev novega načelstva ter se je izvolil sledeči odbor: Predsednik Kodelja Alojzij; podpredsednik Šorn Mihael; blagajnik Trunkelj Franc; za odbornike: Keršič Jožef in Verbajs Franc; namestniki: Kordin Franc, Mizerit Valentin, Voje Ignac, Srčnik Ivan, Mrežar Franc. Nadzorstveni odbor: Rajner, Burkeljc, Akički in Jager. Strokovni odbor: Maržev V. in Zidanšek K. Jesenice; Kores Martin in Auguštiner Jakob Maribor; Pečar Ivan in Čeperle Ivan Novo mesto; Prestar Ciril Vel. Loka; Kočar Franc Kamnik; Kreps Ivan Škofja Loka; Kustelj Jožef Ljubljana. Ko je prevzel novi predsednik vodstvo »Prom. zveze«, je dobil besedo tov. Kordin, ki je kratko po jedrnato povdaril, kako važno in potrebno je, da je vsak član »Prometne zveze« ne samo na štirinajst dnevnik, ampak na tedensko številko »Pravice« naročen. Povdarjal je resnico, da le v neprestani agitaciji in razširjanju delavskega glasila »Pravica«, je rešitev delavnih slojev zagotovljena. Sklenili so se nato sledeči sklepi: 1. Da se sprejmeta in dobita članstvo ona dva tovariša, ki sta bila pri zadnjem izrednem občnem zboru izključena. 2. Da ostane »Pravica« še nadalje štirinajstdnevnik s pripombo, da kedor plača 2 Din. mesečno h članarini več, dobi društveno glasilo »Pravica« tedensko. 3. Da se članarina poviša od Din. 5.50 na Din. 6.— mesečno ter stopi ta sklep od 1. VII. 1924 v veljavo. 4. Vsi upokojenci imajo pravico po enem letu članstva do posmrtnine in pravovarstva, ako so pristopili k Prometni zvezi pred 45 letom svoje in ženine starosti, ter je za vsakega vpokojenca obvezna članarina brez društvenega glasila »Pravica« 3 Din.— na mesec. 5. Za novopristopivše člane, ki so že prekoračili 45. leto starosti, imajo pravico do posmrtninske odpravnine, ki je določena za moža kakor za ženo Din. 200.— šele po desetem letu svojega članstva. 6. Da se posreduje, da se cena delavskemu glasilu »Pravica« zniža na ono višino, kot se prodaja v trafikah. 7. Da se naprosi Jugoslov. klub, da pri ministru posreduje, da »Prometno zvezo« kolekovanj prošenj oprosti. 8. Pooblasti se blagajnika, da v smrtnih slučajih članov, posmrtno odpravnino na podlagi uradnega potrdila o članovi smrti takoj izplača ter potrdilo o izplačilu pri prvi seji načelstva predloži. 9. Iz opravičenih ozirov se blagajniku enkratna nagrada Din. 300.— prizna. Nagrado Din. 300.— je tov. blagajnik hvaležno odklonil. Nato se je občni zbor ob 13. uri 40 min. zaključil.

Uradne ure za tajništvo P. Z. se je določilo, da bodo vsak torek in soboto od pol 10. do pol 13. ure na Starem trgu št. 2/I.

Razne vesti.

Mlekarske zadruge v naši državi. V Jugoslaviji imamo 78 mlekarskih zadrug; od teh je 46 v Sloveniji. Te zadruge producirajo letno 13.900 q sira in 7240 q surovega masla. Mleko izvažajo zadruge predvsem v Italijo.

Gostiln in kavarn v naši državi je 194.900. Torej mora povprečno po 60 prebivalcev oziroma 12 družin (če štejemo na družino 5 članov), vzdrževati po eno gostilno. Pač največji davek.

Prva katoliška veroučiteljica na Čehoslovaškem. Vsled velikega pomanjkanja katoliške duhovščine je bila v Kraljevem Gradcu imenovana za katehetinjo neka učiteljica, ki je preje na konzistorialnem uradu položila odnosni izpit. Dobivala bo enako plačo kakor moški kateheti.

Za smeh.

Čemu jo vpraša! Bila je natakarica. Pivci so jo zvali Mico. Nekoč je morala na sodnijo. Sodnik jo po uradniški navadi vpraša: Kako Vam je ime? Mica se zasmeje in pravi: Kaj me vprašate, saj me dobro poznate, še sinoči ste mi večkrat rekli: Mica, prinesi no še en kvartinček!

Mlada dekla. Gospa: »Francka, stopi k mesarju in poglej, če ima svinjske noge«. Dekla se vrne in pravi: »Nisem nič videla«. Gospa: »Pa kaj, ali ti ni nič rekel?« Dekla: »Nič! Sem ga dobro pogledala, pa ima čevlje na sebi«.

Na sodniji. Gospa: »Jaz bi se rada razporočila, gospod sodnik«. Sodnik: »Tako? Zakaj pa?« Gospa: »Moj mož je neumen!« Sodnik: »Ali je bil že pri poroki neumen?« Gospa: »Ne, takrat sem bila jaz«.

Na kmetijski šoli. Učitelj: »Kdaj je najboljši čas, da se jabolka obirajo, Pavle?« Učenec Pavle: »Kadar ni gospodarja doma, in je pes privezan«.

Ni znal tajiti. Jakobu so bile obrane breskve. »Gašper jih je pokradel«. — tako so govorili po vasi. Rekli so mu nekoč celo naravnost: »Le ti si kradel breskve in nihče drugi. »Ni res« — se odreže Gašper — »saj me ni nihče videl, ker je bila tema in je padal dež«.

Drobiž.

Popravite!

V 5. številki naše »Socialne Misli« je tiskarski škrat na strani 122. v 10. vrsti od zgoraj mesto imena **Zupanc** napravil Zupančič. Tovariš Janez Zupanc naj to tiskarsko pomoto prijazno oprosti. R.

Zastran prašiča.

V Kaštelirju sta bila zakonska sprta. Denarja ni bilo. Vina nista mogla prodati, kaj tedaj? Mož se je odločil, da proda prašiča. Žena pa vsa huda, češ, kaj pa ko potem, če bomo brez masti? Tak prepir je nastal, da je žena zagrabila sekiro in planila na moža, ki se je srečno umaknil. Orožniki so ženo zaprli.

Čedne bukvice.

Najdaljši roman, kar jih poznamo, je nedavno dokončal neki japonski pisatelj. Obsežno delo so začeli pisati leta 1852., zadnji zvezek pa je nedavno izšel. Roman ima 106 zvezkov, vsak zvezek pa 1000 strani. Vsaka stran šteje 30 vrstic, vsaka vrsta pa povprečno 10 besed. Cel roman ima 318 milijonov besed, tehta pa vseh 106 zvezkov 60 kg.

Dolgost ženskih las.

Neki gospod, ki je imel dosti časa, je izračunil, koliko kilometrov las nosi ženska na glavi, povprečno namreč. Svetli lasje so navadno bolj bujni in gosti kakor črni. Ženske, ki imajo črne lase, nosijo na glavi dolžino 70 km, toliko kot je cesta od Ljubljane do Novega mesta dolga; blondinke pa v zelo srečnih slučajih dosežejo 135 kilometrov, še enkrat toliko. Zračna črta od Ljubljane do Trsta znaša 73 kilometrov. Navadno se ženske niti ne zavedajo, kako daleč seže njih lasovje. Dočim je svetlih las več in so bolj bujni, so pa črni lasje močnejši. Svetel las se raztrga, če privežemo nanj 68 gramov, črni las pa nese lahko 113 gramov.

Evropske države

po velikosti so: Rusija, Francoska, Španija, Švedska, Nemčija, Finska, Poljska, Norveška, Italija, Rumunija, Jugoslavija, Angleška, Češkoslovaška, Grška, Bolgarska, Portugalska, Avstrija itd.

Zemljepisni atlas SHS

se dobi za nizko ceno Din. 48.— v Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani.

Atlas obsega sedem zemljevidov in sicer: **Jugoslavija** (politični pregled), **Evropa, kraljevine SHS** (fizikalna), **Severovzhodni del kraljevine, Slovenija, Severozapadni del kraljevine, Južni del kraljevine SHS.**

Vsak zemljevid se dobi tudi posamezno in stane Din. 8.—. Naroči se v Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani.

Svojo veliko zalogo **blagajniških knjig, saldo-konti, amerikanskih journalov, komisijskih knjižic, šolskih map, notezov, i. t. d** priporoča

KNJIGOVEZNICA K. T. D.

LJUBLJANA -- KOPITARJEVA ULICA 6/II.

Ponos „OBLAČILNICE“

je, da ima na zalogi le najboljše vrste manufakturnega blaga. Kdor se hoče dobro obleči, naj si ogleda zalogo **„OBLAČILNICE“** v Šrtarjevi ulici ali na Miklošičevi cesti ali v hiši Gospodarske zveze.

Tudi na obroke se dobi dobro blago

Organiziran delavec kupuje samo pri tvrdkah, ki inserirajo v „Pravici“!

Naročajte

„SOCIALNO MISEL“

mesečnik za vse panoge socialnega in kulturnega življenja.

Urejujejo:

dr. A. Gosar, Fr. Terseglav in dr. Engelbert Besednjak.

Naročnina za l. 1924 znaša: za Jugoslavijo 40 D, za inozemstvo 50 D., posamezna štev. stane 5 D.

Dobi se še tudi celoten I. letnik za ceno 30 Din. II. letnik pa za ceno 40 Din.

Naroča se pri upravi „Socialne Misli“, Ljubljana, Jugoslovanska tiskarna, kolportažni oddelek, Poljanski nasip 2.

Popolnoma varno naložite svoj denar pri

Vzajemni posojilnici

v Ljubljani r. z. z o. z.

ki se je **preselila** iz hiše Uršulinskega samostana na Kongresnem trgu poleg nunske cerkve v lastno **palačo na Miklošičevi cesti poleg hotela „Union“.**

Hranilne vloge se obrestujejo

najboljše

z ozirom na višino zneska in odpovedni čas.

Varnost za hranilne vloge je **zelo dobra,** ker poseduje Vzajemna posojilnica **večino delnic** stavbne delniške družbe hotela „Union“ v Ljubljani. — Vrhutega je njena last nova lepa palača ob Miklošičevi cesti, več mestnih hiš, stavbišč in zemljišč v tu- in inozemstvu.

Denar se naloži lahko tudi po poštnih položnicah.

PAPIR pismeni, uradni, risalni, ovojni

KNJIGE poslovne, šolske, noteze, šolske zvezke, umetniške razglednice in drugo :: :: ::

kupite najbolje v papirni trgovini

IVAN GAJŠEK, Ljubljana, Sv. Petra c. št. 2.

Velika zaloga

Poljedelskih strojev

Franc Hitti, Ljubljana, Sv. Martina c. 2

Tiskarna brata Rodé & Martinčič, Celje

Razlagova ulica 12

tiska vse vrste tiskovin za urade, društva, trgovce, strokovnjaško dovršeno in po najnižjih konkurenčnih cenah. Barvotiski. Lastna knjigoveznica in izdelovanje štampilj iz kavčuka.

Enkrat za vselej se Vam priporoča samo veletrgov. R. Stermecki, Celje, ako hočete res dobro in poceni kupiti **čevlje** domače ročno delo, kakor tudi fine tvorniške. Nadalje obleke za ženske, moške in otroke, perilo, klobuke, pletene jope, čepice in šale, kravate, rokavice, nogavice in sploh vso modno robo za dame in gospode. Trgovci engros cene.

Vzajemna zavarovalnica

v Ljubljani

je edini slovenski zavarovalni zavod, ki zavaruje proti požarnim škodam poslopja, premičnine in poljske pridelke. Sprejema življenska zavarovanja v vseh kombinacijah.

HOTEL BALKAN - Celje

priporoča svojo prvovrstno restavracijo, lepe tujske sobe in senčnat vrt na razpolago.

Točijo se najboljša vina ter vedno sveže pivo.

Dragotin Bernardi hotelir.

Delavci in gospodinje iz Celja in okolice!

Kupujte špecerijske predmete in življenjske potrebščine le v trgovini

:: **Anton Fazarine, Celje.** ::

Cene vedno najnižje! Postrežba najboljša!

Pristno

bučno in Ia. namizno olje

ter vse špecerijsko in kolonijalno blago po znatno znižanih cenah kupite pri tvrdki

Ludovik Petek - Celje, Cankarjeva ul. št. 4.

„ZAVORA“

prva jugoslovanska tovarna voznih zavor

izdeluje vse vrste težkih in koleseljnih zavornic, popravlja razne, osobito poljedelske stroje in izdeluje razne transmisije.

Tovarna Rečica pri Laškem, — pisarna v Celju.

ZA BIRMO!

je dobila tvrdka **Hladin & Dobovičnik** v Celju velikansko izbiro blaga za birmance in birmanke, ter prodaja istega po **jako znižanih cenah.**

Ker je slaba za denar, varčujte in prepričajte se predno nakupite!

FRANC TAŠKER, CELJE

stavbeno in galanterijsko kleparstvo.

Pokrivanje in popravila zvonikov ter napeljava strelovodov i. t. d.

Prav dobra **domača vina**

ima vedno v zalogi

Alojz Mihelčič -- Celje, Breg 9.

FOTOGRAF ***F. Kunšek*** *FOTOGRAF*

Celje, Cankarjeva ulica 9 pri Pošti

izvršuje slike, karte vseh vrst v najmoderneiši izpeljavi, kakor tudi povečanje slik.

Za delavce in uradnike znižane cene!

Priporoča se

HOTEL „BELI VOL“

v Celju, Kralja Petra cesta 9.

Tujske sobe, sveža topla in mrzla jedila, vsak dan sveže pivo in pristna štajerska vina.

Postrežba točna! Cene zmerne!

Ljudska posojilnica v Celju reg. zadr. z neom. zav.

Cankarjeva ulica št. 4 — poprej pri Belem volu

obrestuje hranilne vloge **najvišje!** Daje posojila na vknjižbo, poroštvo in zastavo. Dovoljuje trgovske kredite v tekočem računu.

VSAK ČLAN KONZUMA

dobi najboljšo postrežbo v gostilni svoje zadruge Kongresni trg 2.

Poskusi! Ne bo ti žal!

Kuhinja izborna, — cene nizke. Abonenti dobe znižane cene.

Poskusi! Ne bo ti žal!

Izdaja konzorcij. Tisk Zadružne tiskarne v Ljubljani. Odgovorni urednik Dr. Andrej Gosar.